2017-165

Archeologienota Lebbeke Baardegemsestraat 33

Verslag van Resultaten

Bert ACKE, Maarten BRACKE en Kris VAN QUAETHEM

19-10-2017

Titel: Archeologienota Lebbeke Baardegemsestraat 33

Erkend archeoloog: Maarten Bracke, OE/ERK/Archeoloog/2015/00036

Auteurs: Bert Acke, Maarten Bracke en Kris Van Quaethem

Projectcode bureauonderzoek: 2017I140

Intern projectnummer: 2017.165

Locatiegegevens: Lebbeke Baardegemsestraat 33

Lambertcoördinaten onderzoeksgebied: X: 132953,16 en Y: 185411,25; X: 133049,85 en Y: 185534,21

Kadastergegevens: Lebbeke, afdeling 2, sectie D, percelen 73A, 75, 76A, 77D (zie figuur 10)

Topografische kaart: zie figuur 8 en 9

Betrokken actoren: Bert Acke (assistent-archeoloog), Maarten Bracke (erkend archeoloog), Kris Van Quaethem (assistent-archeoloog) en Stefan Ravijts (contactpersoon initiatiefnemer)

Wetenschappelijke advisering: /

Plaats en datum: Zelzate, 19/10/2017

© Acke & Bracke bvba, Leegstraat 170, 9060 Zelzate. De auteurs aanvaarden geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van de auteurs.

1. INLEIDING 4

1.1. WETTELIJK KADER 4
1.2. ONDERZOEKSOPDRACHT 4
1.2.1. VRAAGSTELLING 4
1.2.2. RANDVOORWAARDEN 4
1.3. WERKWIJZE EN STRATEGIE 5
1.3.1. MOTIVERING ONDERZOEKSSTRATEGIE 5
1.3.2. ORGANISATIE VAN HET VOORONDERZOEK 6
1.3.3. ADVIES SPECIALISTEN 6
1.3.4. WETENSCHAPPELIJKE ADVISERING 6
1.3.5. SELECTIE BRONNEN 6

2. BUREAUONDERZOEK 7

2.1. HUIDIGE TOESTAND 7
2.2. GEPLANDE WERKEN 11
2.3. LANDSCHAPPELIJKE LIGGING 13
2.3.1. TOPOGRAFISCHE SITUERING 13
2.3.2. LANDSCHAPPELIJKE SITUERING 15
2.3.3. BODEMKUNDIGE SITUERING 17
2.3.4. GEOLOGISCHE SITUERING 17
2.4. HISTORISCHE SITUERING 20
2.5. ARCHEOLOGISCHE SITUERING 26

3. SYNTHESE 28

3.1. ARCHEOLOGISCH VERWACHTINGSPATROON 28
3.2. AFWEGING VERDER VOORONDERZOEK 29
3.3. BEANTWOORDING ONDERZOEKSVRAGEN 31

4. SAMENVATTING 33

5. BIBLIOGRAFIE 35

6. BIJLAGES 36

1. Inleiding

1.1. Wettelijk kader

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een geplande aanvraag voor een verkavelingsvergunning te Lebbeke Baardegemsestraat 33 (provincie Oost-Vlaanderen), waarbij de totale oppervlakte van de betrokken percelen 3000m² of meer bedraagt, dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog.

1.2. Onderzoeksopdracht

1.2.1. Vraagstelling

- Zijn er archeologische of historische gegevens gekend over de site?
- Zijn er gegevens gekend dat de bodem (deels) verstoord is?
- Zijn er landschappelijke factoren die invloed kunnen hebben op de gaafheid van eventuele archeologische sporen?
- Wat is de impact van de geplande werken op het bodemarchief?
- Is er een archeologische site aanwezig? Zo ja, wat zijn de karakteristieken en de bewaringstoestand ervan? Wat is de relatie met het landschap? Welke waarde heeft de site?
- Wat is de te volgen strategie tijdens een eventueel verder onderzoek en welke bijkomende onderzoeksvragen moeten daarbij beantwoord worden?

1.2.2. Randvoorwaarden

Niet van toepassing.

1.3. Werkwijze en strategie

1.3.1. Motivering onderzoeksstrategie

In het bureauonderzoek wordt een zo duidelijk mogelijk beeld gevormd van de huidige archeologische, historische en landschappelijke informatie van het projectgebied en diens omgeving. Deze gegevens worden vergeleken met de geplande werken en de hiermee gepaard gaande verstoringen en vergravingen in de bodem. Het uiteindelijke doel is het bepalen of verder archeologisch onderzoek al dan niet aangewezen is.

Informatie over de afbakening van het plangebied en de geplande werkzaamheden werd aangeleverd via de initiatiefnemer door middel van ontwerpplannen en via mondelinge of schriftelijke communicatie. Om een zicht te krijgen op de huidige archeologische kennis van het plangebied en van de directe omgeving werd de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) geraadpleegd.[1] Deze online databank is uitsluitend toegankelijk voor geregistreerde gebruikers, hoofdzakelijk archeologen. Aanvullend werden verschillende historische kaarten geraadpleegd via Geopunt[2], de centrale toegangspoort tot geografische overheidsinformatie, en via Cartesius[3], een databank die kaarten bundelt van het Nationaal Geografisch Instituut (NGI), de Koninklijke Bibliotheek, het Rijksarchief, lokale archieven en het Koninklijk Museum voor Midden-Afrika. Aansluitend hierbij werden ook verschillende luchtfoto's bekeken die genomen zijn sinds de jaren '70 van vorige eeuw. Op het kaartmateriaal en de luchtfoto's werd het plangebied geprojecteerd, om zodoende een duidelijk beeld te krijgen van het landgebruik gedurende de laatste eeuwen. Geopunt leverde ook verschillende kaarten op die betrekking hebben tot de landschappelijke en bodemkundige ligging van het gebied. Een kadasterplan dat beschikbaar is via de GRB-kaart op Geopunt werd vergeleken met hetgene dat beschikbaar is via de CadGIS Viewer van de Federale Overheid.[4] Een topografische kaart werd verkregen via het NGI.[5]

Op basis van dit onderzoek en het raadplegen van bovenvermelde bronnen kan een antwoord gegeven worden op de vooropgestelde onderzoeksvragen.

[1] https://cai.onroerenderfgoed.be/

[2] http://www.geopunt.be/kaart

[3] http://www.cartesius.be/CartesiusPortal/

[4] http://ccff02.minfin.fgov.be/cadgisweb/

[5] http://www.ngi.be/topomapviewer/

1.3.2. Organisatie van het vooronderzoek

In eerste instantie werd gestart met het bureauonderzoek waarbij de diverse beschikbare bronnen geraadpleegd worden. Daarnaast werd in detail bekeken wat de huidige toestand is van het plangebied en werden de geplande werkzaamheden onder de loep genomen. Ook werd een plaatsbezoek uitgevoerd. Op basis van deze gegevens samen werd afgetoetst of ten eerste verder vooronderzoek noodzakelijk is en ten tweede welke onderzoekstappen er eventueel genomen moeten worden.

1.3.3. Advies specialisten

Niet van toepassing.

1.3.4. Wetenschappelijke advisering

Niet van toepassing.

1.3.5. Selectie bronnen

De gebruikte bronnen zijn beschreven onder 1.3.1. De bronnen daaronder vermeld waren afdoende om een gedegen advies te geven voor een verder archeologisch traject. Bijkomend archiefonderzoek werd, gezien de ligging van de site in een landelijke context, niet opportuun geacht.

2. Bureauonderzoek

2.1. Huidige toestand

Het terrein, 5825m² groot, bevindt zich ten westen van de Baardegemsestraat te Lebbeke en heeft een onregelmatige, noordwest-zuidoost georiënteerde vorm. Centraal op het terrein was tot voor kort een woning met enkele aanbouwen aanwezig, deze gebouwen zijn op heden echter afgebroken. Een groot deel van de woning was onderkelderd, naast de woningen bevonden zich enkele beerputten en nutsleidingen.[6] Tussen de woning en de straat was een vijver aanwezig, deze is opgevuld. Ook enkele bomen, wat struiken, een omheining en verharding rond het gebouw zijn recent verwijderd. De kelders, de beerputten en vijver hebben er voor gezorgd dat het bodemarchief op het centrale voorste deel van het plangebied reeds grotendeels verstoord was. Bij de recente sloop- en opbraakwerken zijn er door uitbraak van funderingen, kelders, putten en nutsleidingen bijkomende verstoringen veroorzaakt.[7] Er kan verondersteld worden dat het bodemarchief ter hoogte van de voormalige woning en de bijgebouwen hierdoor volledig verstoord is.

Tegen de zuidelijke perceelsgrens is een niet-onderkelderde loods aanwezig, te bereiken via een toegang vanuit de Baardegemsestraat. Bij de aanleg van de weg en de bouw van de loods werd de bodem 30 à 40cm diep afgegraven, waarna er baksteenpuin met daarop een kiezelverharding (voor de toegang) of beton (voor de vloer in de loods) is aangelegd. De pilaren van loods zijn dieper gefundeerd, daarna werd er beton omheen gestort.[8] Ter hoogte van de loods en de toegangsweg kan dus ook een bepaalde verstoring van het terrein verwacht worden.

De rest van het terrein wordt op vandaag ingenomen door grasland aan de straatzijde in het noordoosten en een open boomgaard aan de achterzijde, in het westen. De boomgaard betreft een oude, omheinde hoogstamboomgaard, met oude variëteiten appelaars, kerselaars, perelaars, pruimelaars,...

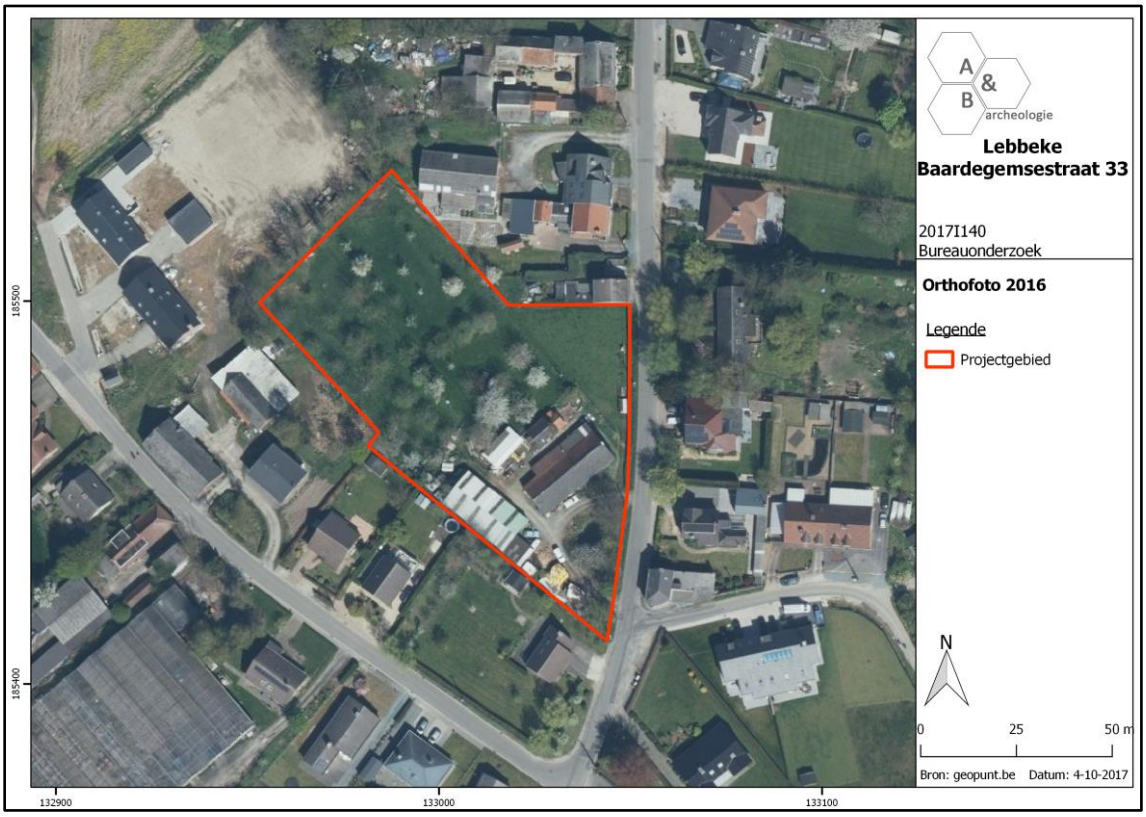
[6] Mondelinge informatie initiatiefnemer.

[7] Mondelinge informatie initiatiefnemer.

[8] Mondelinge informatie initiatiefnemer.

Figuur 1 Gedetailleerde luchtfoto van het plangebied uit het laatste kwart van de 20ste eeuw. De woning met bijgebouwen, de vijver, de loods en de boomgaard zijn duidelijk zichtbaar (bron: initiatiefnemer).

Figuur 2 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 2016. De woning is nog niet afgebroken. Ten opzichte van de vorige luchtfoto is er achteraan de woning een bijgebouw bijgekomen (bron: geopunt.be).

Figuur 3 Uitbraak van één van de kelders onder de woning (bron: initiatiefnemer).

Figuur 4 Beeld vanuit het zuidoosten op de nog aanwezige loods (bron: initiatiefnemer).

Figuur 5 Beeld vanuit het noordoosten op de loods, het grasland waar voorheen centraal de woning stond en de achterliggende boomgaard (bron: initiatiefnemer).

Figuur 6 Foto van oktober 2017, zicht op het centrale gedeelte waar tot voor kort de woning en de bijgebouwen stonden.

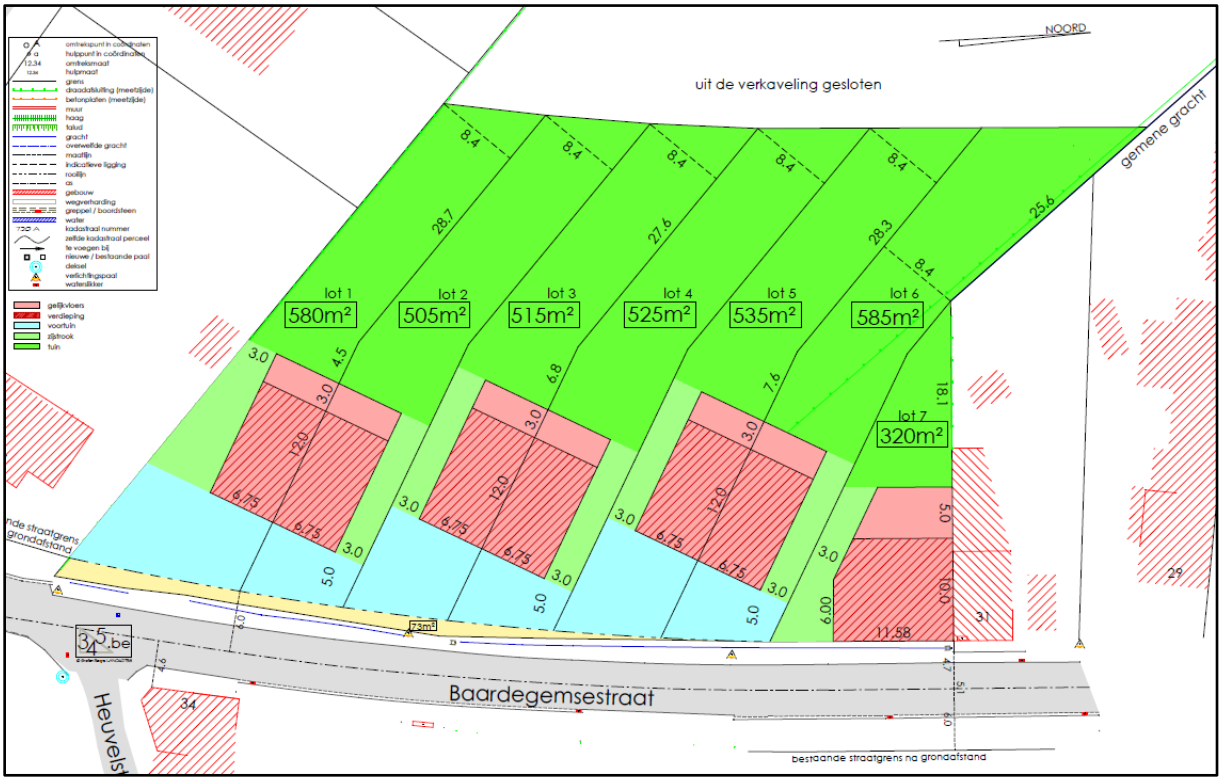
2.2. Geplande werken

Het westelijke, achterste deel van het plangebied (voorbij de 50m grens van woongebied) is gelegen in agrarisch gebied en wordt uitgesloten van de verkaveling. Hier gebeuren geen werken en zal dus ook geen verstoring van de bodem plaatsvinden. Er wordt hiermee 2175m² van de verkaveling uitgesloten, het overblijvende deel is 3650m² groot.

Dit deel zal verkaveld worden in 7 loten voor halfopen bebouwing. Er wordt geen interne wegenis aangelegd, de loten hebben allen uitweg naar de Baardegemsestraat. De bebouwing op het meest noordelijke lot zal aansluiten aan de straat, bij de andere loten wordt een voortuinstrook voorzien. Deze voortuinstrook kan ook gehanteerd worden als parkeerzone. Opzij van en achter de nieuw te bouwen woningen worden tuinen voorzien.

De loods wordt pas afgebroken op moment dat loten 1 en 2 worden bebouwd. Er is ook nog een kans dat de loods zal blijven staan en dat dit deel van de verkaveling zal gekocht worden door de huidige eigenaar van de loods. De waardevolle bomen in de boomgaard blijven zo veel als mogelijk bewaard, gezien deze zeldzame en oude fruitbomen een zekere waarde hebben, zowel cultureel, ecologisch, historisch als culinair. Deze bomen blijven minstens staan tot loten 1 tot en met 6 bebouwd worden; hoewel er geen garantie is dat de toekomstige eigenaars de bomen effectief zullen behouden, zal er hiervoor door alle betrokken partijen (initiatiefnemer, bevoegde overheid) voor geijverd worden. Buiten de 50m-zone blijft de boomgaard sowieso behouden.

Voor het overige kan er vanuit gegaan worden dat het archeologisch bodemarchief op de verschillende loten bedreigd wordt door de werken: het bouwrijp maken van de percelen, het optrekken van de woningen, het aanleggen van nutsvoorzieningen en -leidingen en het inrichten van de tuinzones is nefast voor eventueel aanwezige archeologische sporen en sites.

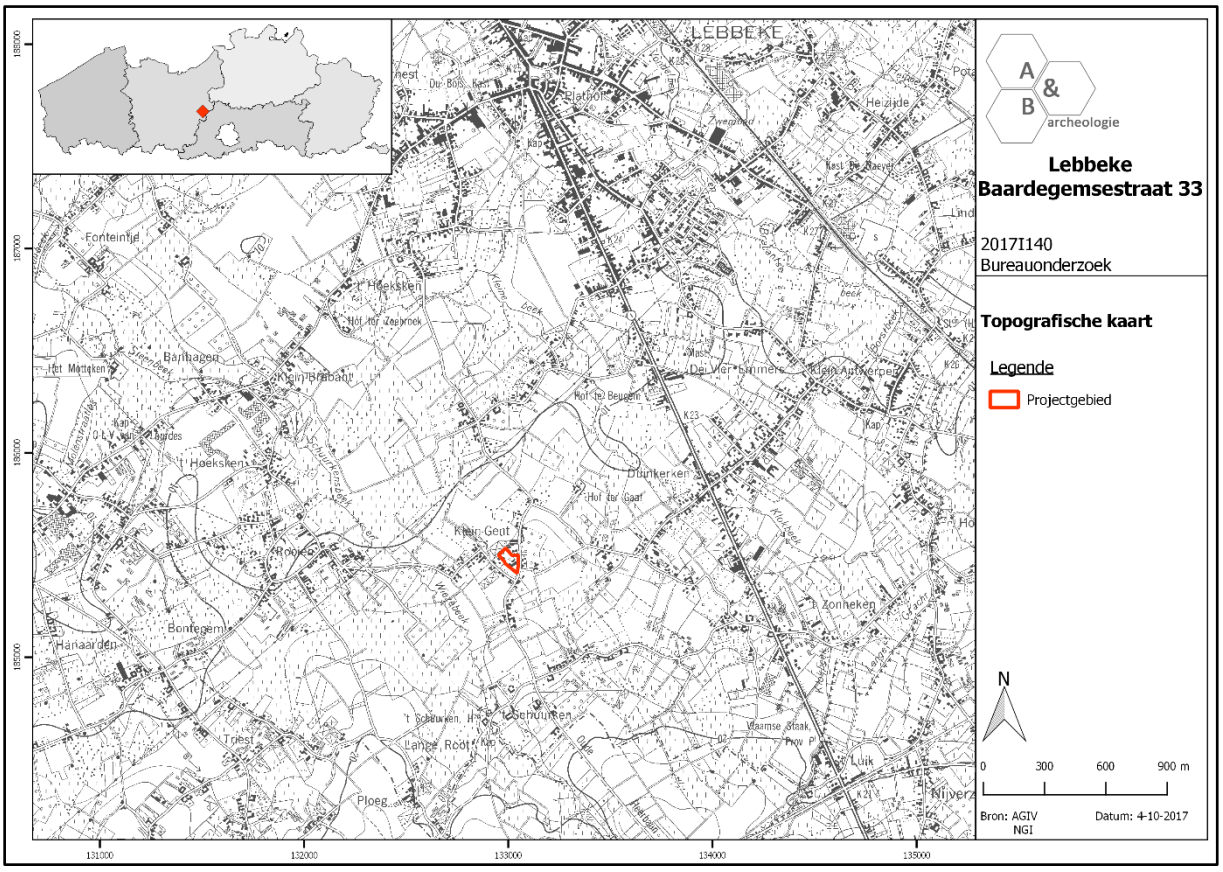
Figuur 7 Verkavelingsplan (bron: initiatiefnemer).

2.3. Landschappelijke ligging

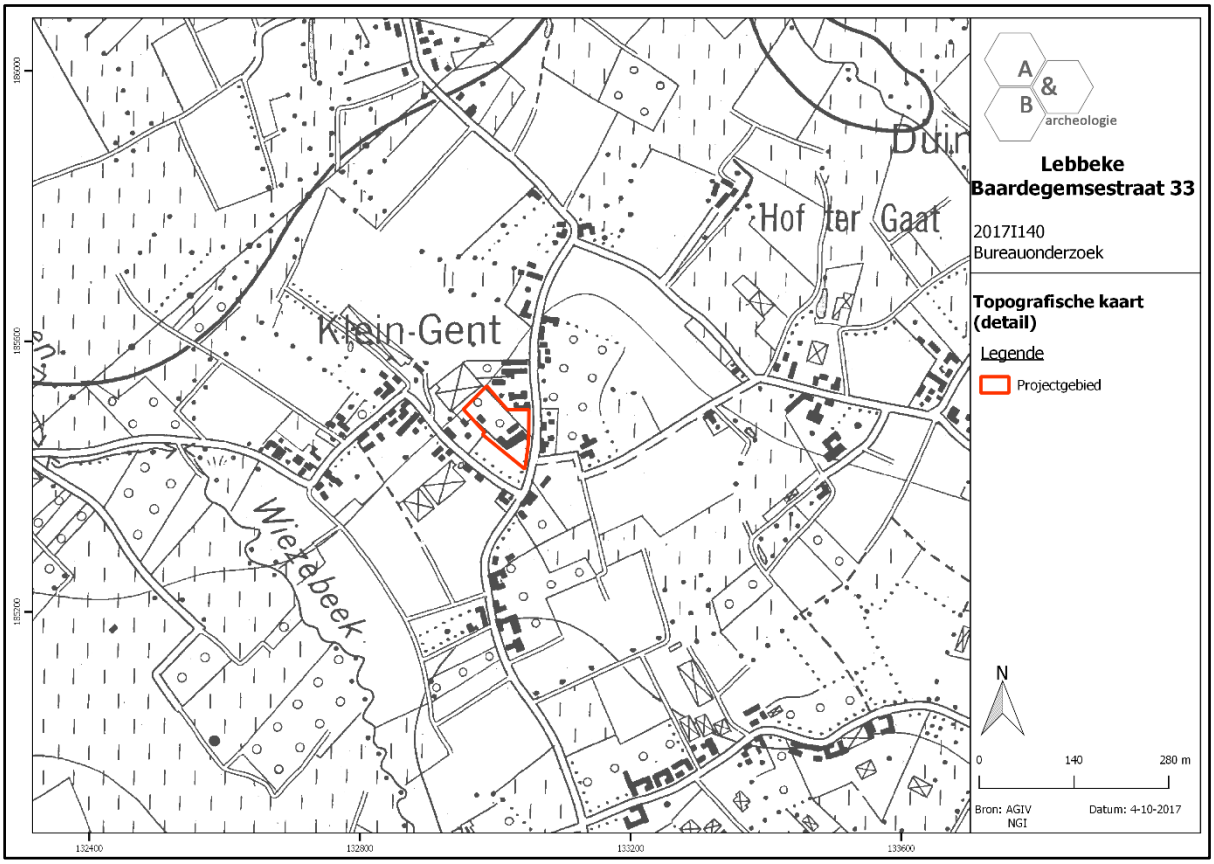
2.3.1. Topografische situering

Het projectgebied bevindt zich in Lebbeke, gelegen in het oosten van de provincie Oost-Vlaanderen. Lebbeke grenst in het noorden en westen aan Dendermonde, in het zuidwesten en zuiden aan Aalst, in het zuidoosten aan Opwijk (Vlaams-Brabant) en in het noordoosten aan Buggenhout. Lebbeke bestaat naast hoofdgemeente Lebbeke uit de deelgemeenten Denderbelle en Wieze. Het plangebied bevindt zich ten zuidwesten van de kern van Lebbeke, langsheen de baan die richting Baardegem (deelgemeente van Aalst) leidt. Het is gelegen in een landelijke omgeving, zo'n 2,5km van het centrum van Lebbeke. De directe omgeving van het plangebied maakt deel uit van het gehucht Klein-Gent, deze benaming wordt gegeven aan de cluster van woningen nabij het kruispunt van Baardegemsestraat-Heuvelstraat-Rooien.

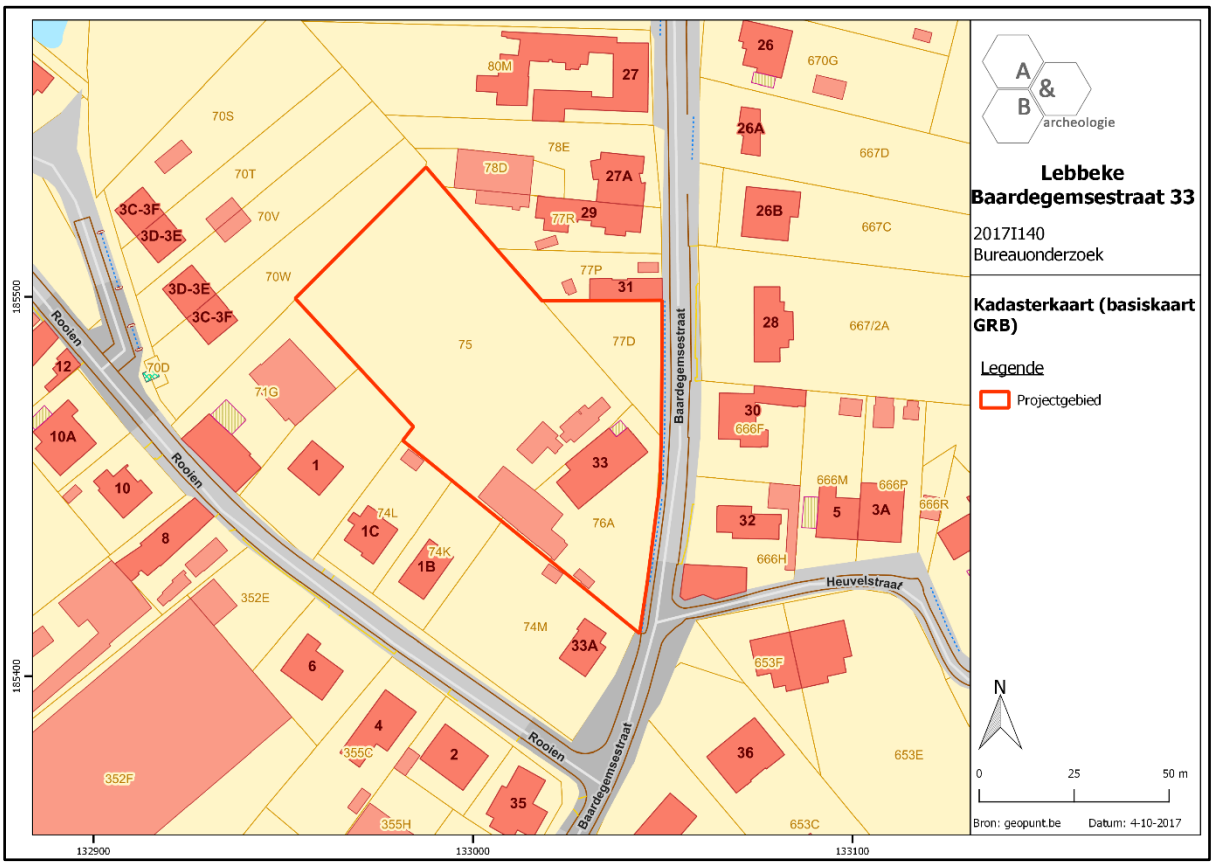
Op de bodemgebruikskaart van 2001 staat het gebied aangeduid als 'Akkerbouw' en 'Andere bebouwing'. Dit komt niet overeen met het huidige gebruik: voormalige woning met loods, met grasland en boomgaard.

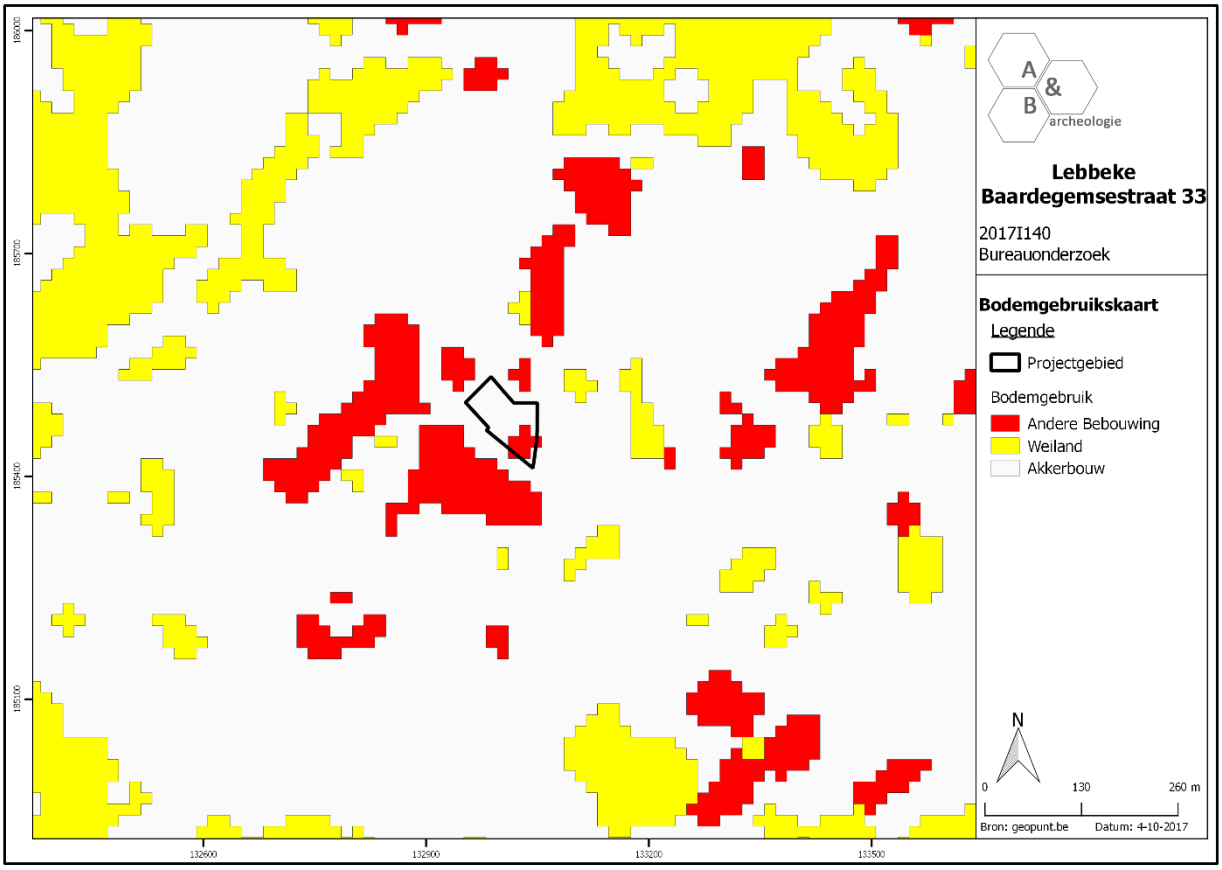
Figuur 8 Zicht op de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI).

Figuur 9 Detailopname van de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI).

Figuur 10 Zicht op het kadasterplan met afbakening van het volledige plangebied (bron: geopunt.be).

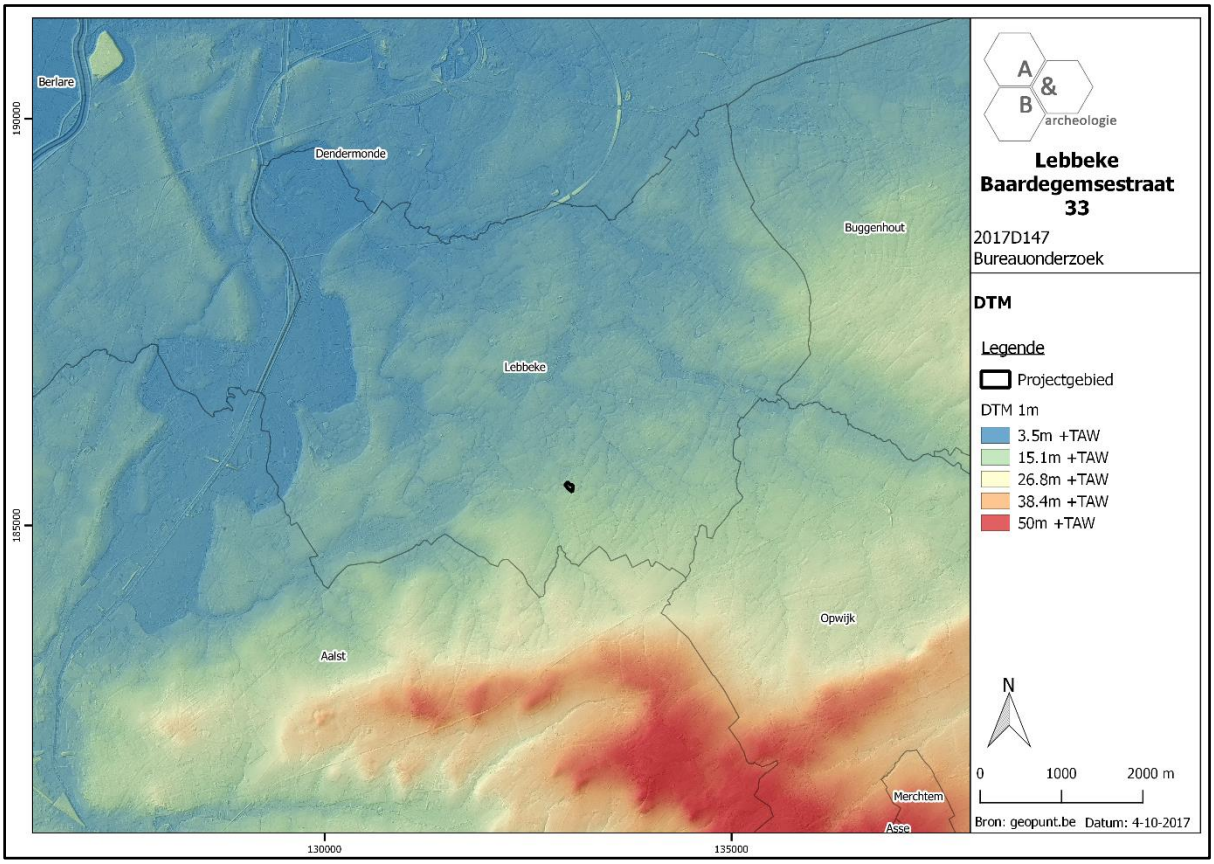
Figuur 11 Zicht op de bodemgebruikskaart met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be).

2.3.2. Landschappelijke situering

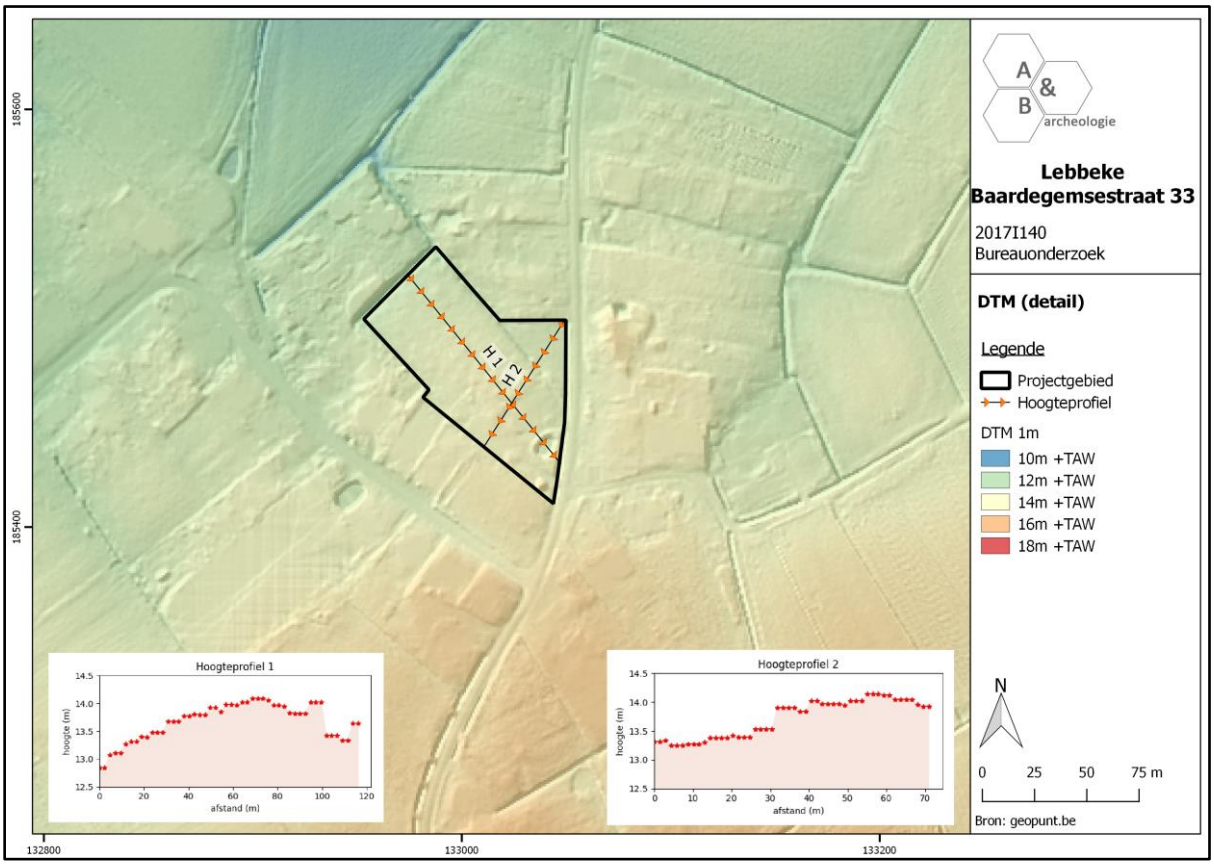
Het plangebied is gelegen in het zuidoostelijke, hogere deel van Lebbeke. Naar het noorden en westen op zijn de gronden lagergelegen, deze sluiten aan bij de valleien van de Dender en de Schelde. Vooral de omgeving van Denderbelle, bij de Dender, is opvallend laag gelegen. Ten zuiden van Lebbeke, op het grondgebied van Aalst en Opwijk, komt een hoger gelegen zone voor. Het plangebied is gelegen in de geleidelijke overgang tussen de lagere gronden in het noorden en deze hogere gronden in het zuiden.

Op het digitale hoogtemodel is te zien dat het plangebied geleidelijk stijgt van noordwest naar zuidoost (van ca. +13,00 naar +14,00m TAW) en van noordoost naar zuidwest (van ca. +13,40 naar +14,10m TAW). Nabij de voormalige woning komen enkele schommelingen voor, dit heeft te maken met de vijver die tussen de woning en de straat was gelegen.

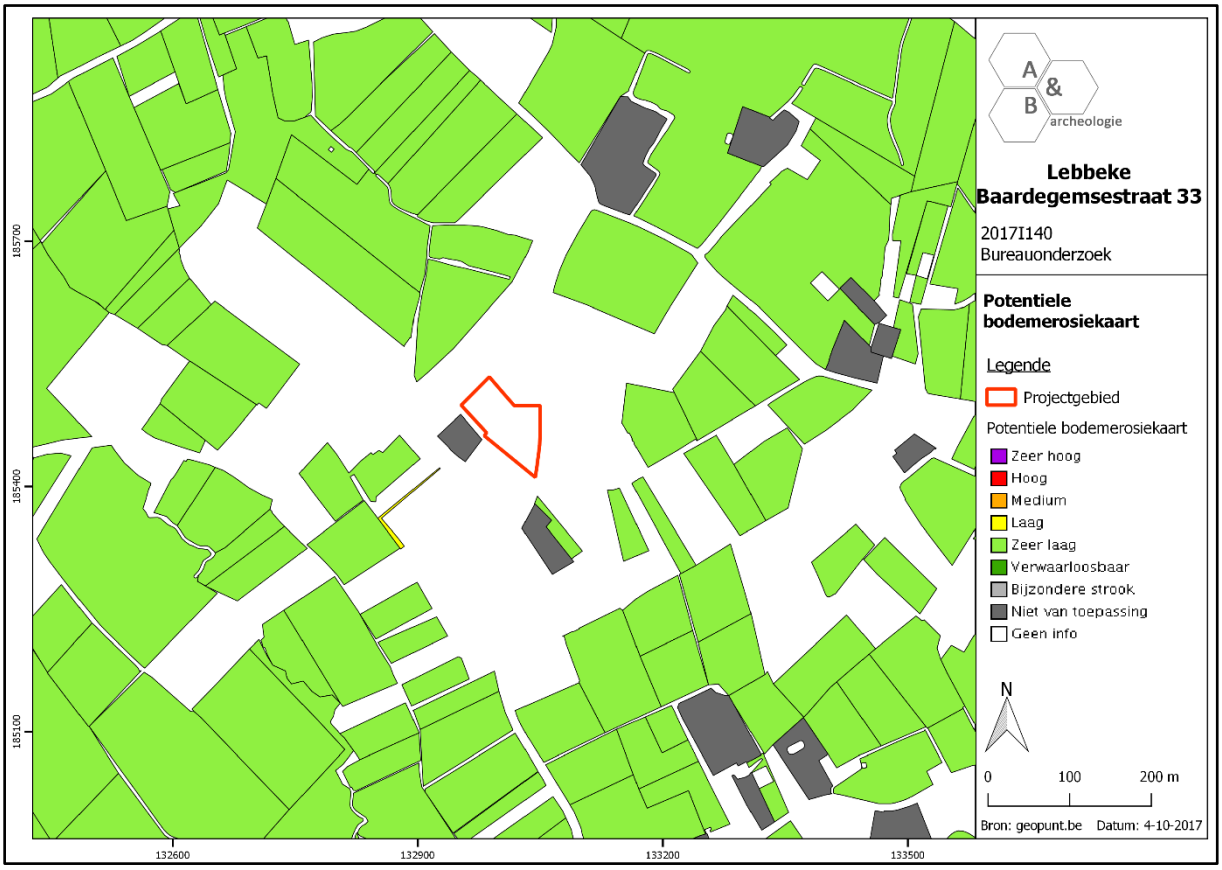
Op de potentiële bodemerosiekaart is het plangebied wit ingekleurd (= geen info voorhanden), de percelen in de omgeving zijn groen ingekleurd, wat wijst op een zeer lage erosiegraad.

Figuur 12 Zicht op het Digitaal Hoogtemodel (bron: geopunt.be).

Figuur 13 Zicht op het Digitaal Hoogtemodel, meer in detail (bron: geopunt.be).

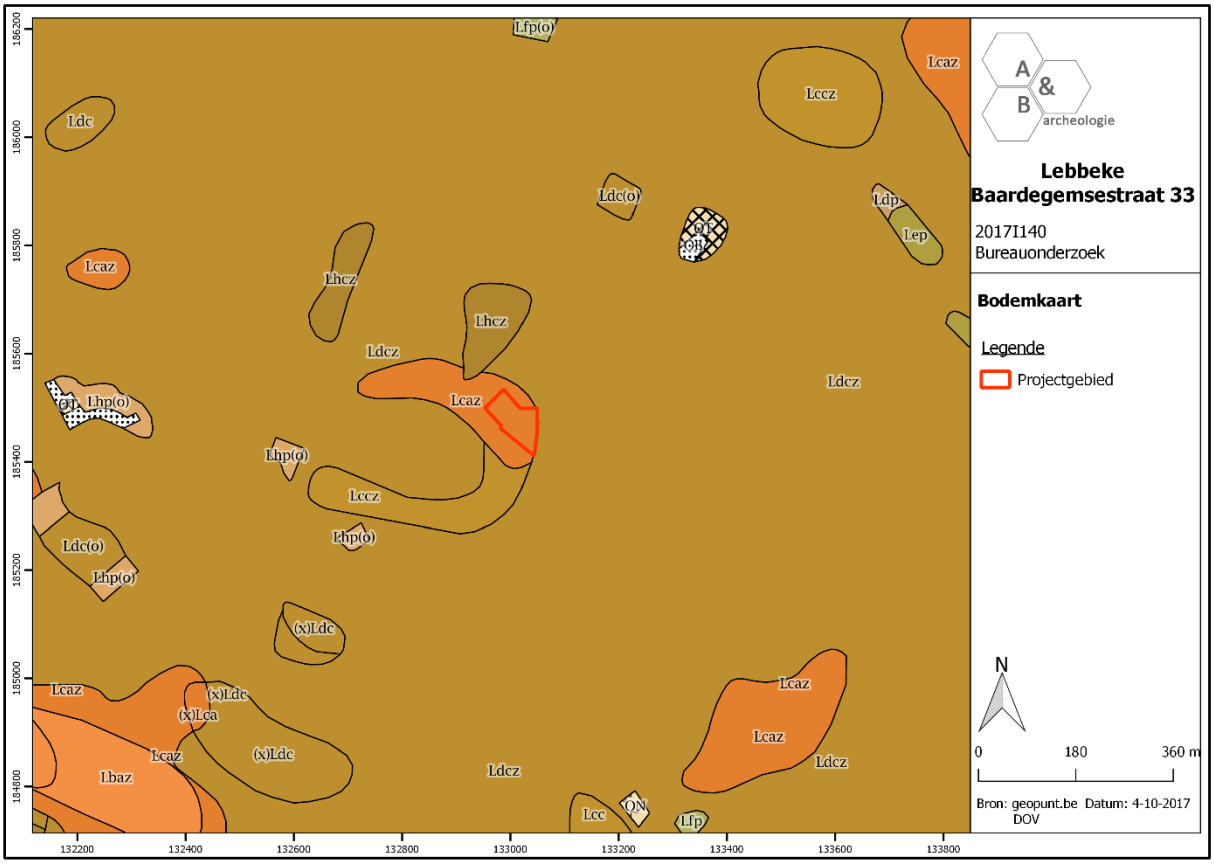
Figuur 14 Zicht op de Potentiële bodemerosiekaart (bron: geopunt.be).

2.3.3. Bodemkundige situering

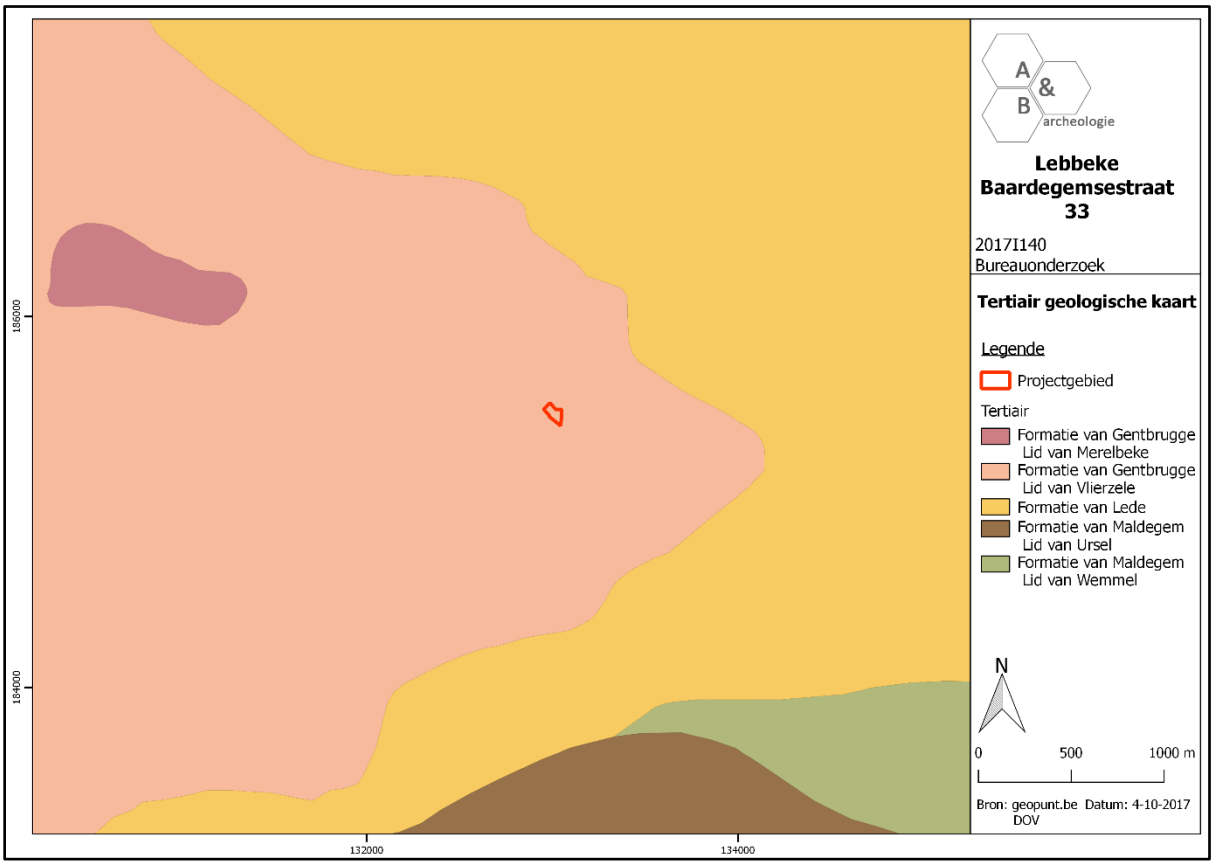
Op de bodemkaart wordt het plangebied aangeduid als Lcaz-bodem: matig droge zandleembodem met textuur B horizont. De Ap rust op een E horizont (ongeveer 40cm dik) of rechtstreeks op de textuur B. De textuur B is aangereikt met klei en sesquioxiden, het is een bruin zwaar zandleem. In vele gevallen komt een substraat voor op wisselende diepte. Roestverschijnselen beginnen tussen 80 en 120cm. Normaal hebben deze gronden geen watergebrek noch wateroverlast. De bodems in de omgeving zijn eveneens zandleemgronden, die variëren van matig droog naar matig nat en nat.

2.3.4. Geologische situering

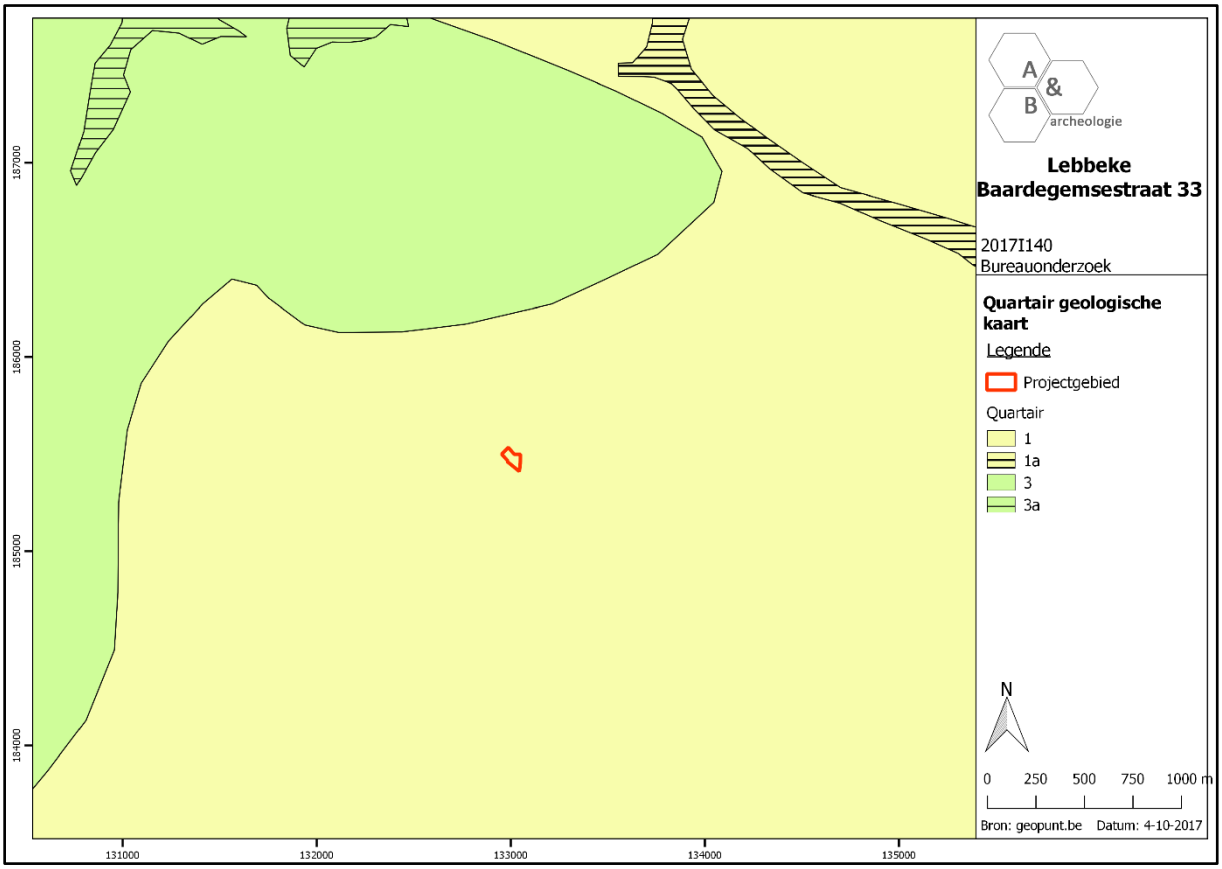
De tertiaire opbouw ter hoogte van het plangebied bestaat uit de Formatie van Gentbrugge, Lid van Vlierzele: groen tot grijsgroen fijn zand, soms kleihoudend, plaatselijk dunnezandsteenbankjes, glauconiet- en glimmerhoudend. De Quartair geologische kaart geeft aan dat het plangebied bestaat uit het type 1: geen Holocene en/of Tardiglaciale afzettingen bovenop de Pleistocene sequentie (1). De geomorfologische kaart voor deze streek is niet voorhanden en kan dus niet worden afgebeeld.

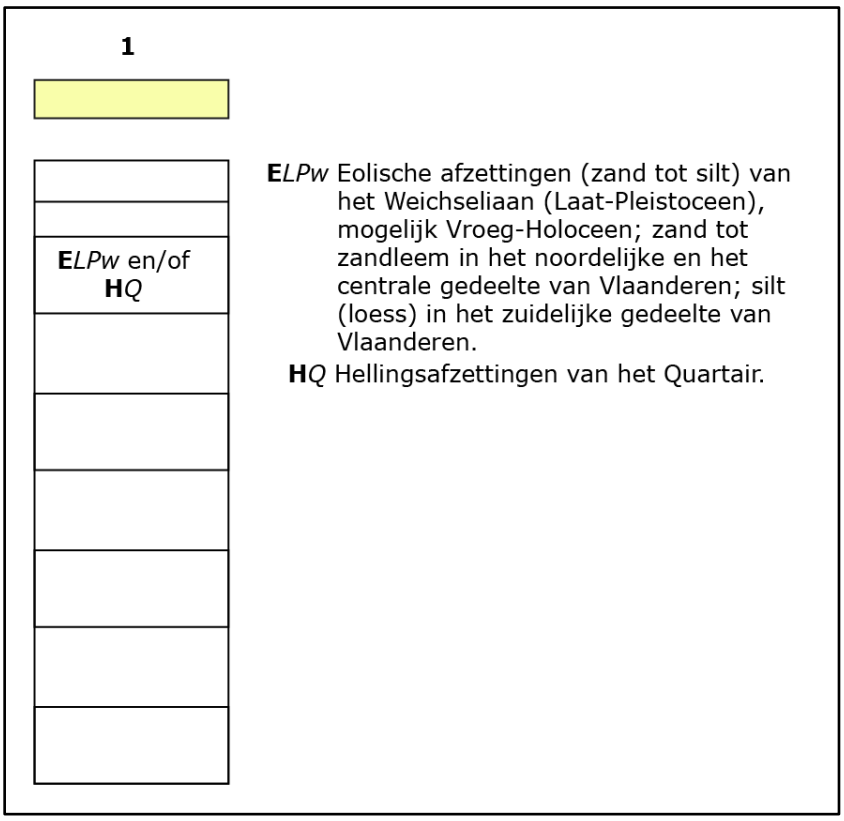
Figuur 15 Zicht op de bodemkaart (bron: DOV).

Figuur 16 Uitsnede uit de Tertiair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).

Figuur 17 Uitsnede uit de Quartair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).

Figuur 18 Uitleg bij de Quartair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).

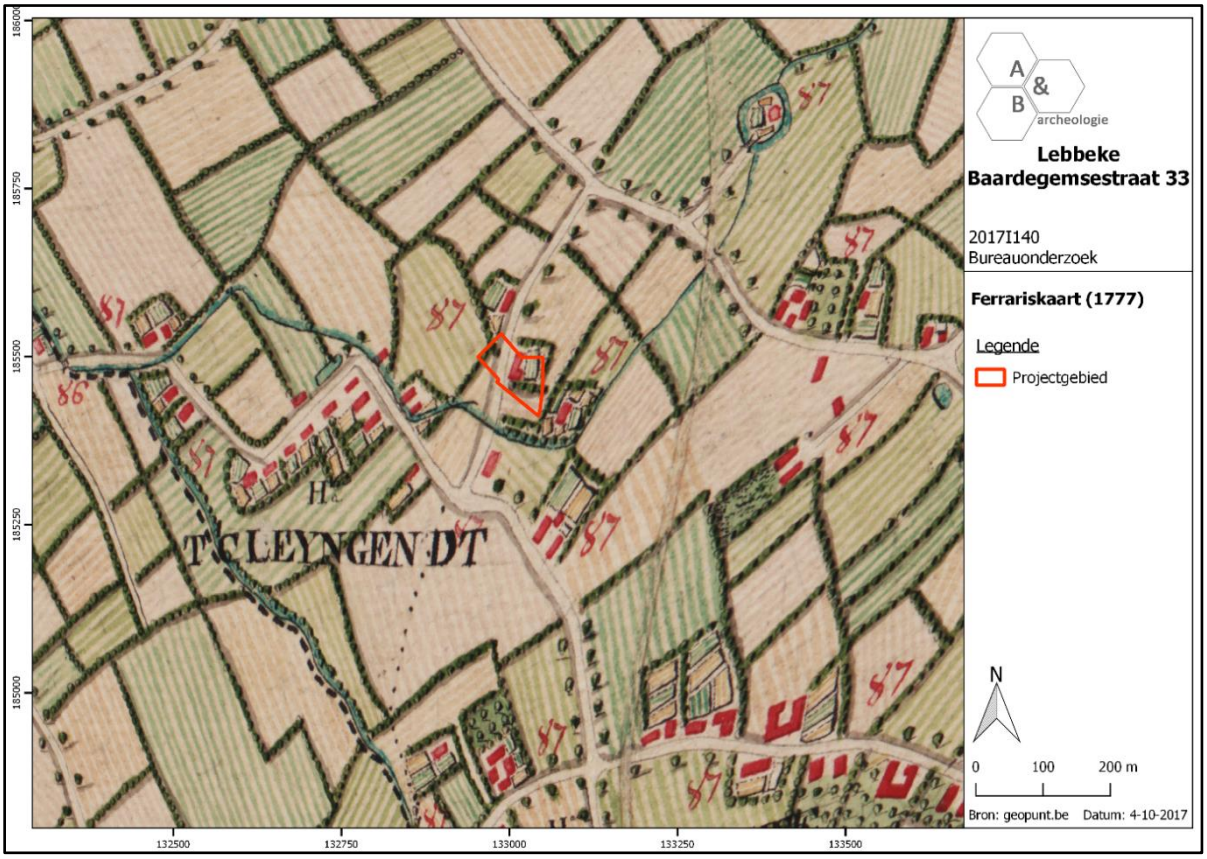
2.4. Historische situering

Over de algemene geschiedenis van Lebbeke is niet veel recente informatie terug te vinden. De beschikbare gegevens zijn vooral gericht op de belangrijkste gebouwen in de dorpskern en eigenlijk niet van toepassing op het plangebied. Volgens de Lebbeekse legende waren de Twaalf Geslachten, bezitters van twaalf omwalde hoeven, de stichters van de Onze-Lieve-Vrouwkerk. Zij kregen in 1108 van bisschop Odo van Kamerijk de toestemming om een kerk te bouwen. 1108 verwijst echter naar de oorkonde van Adelwidis, weduwe van Ringoot II van Dendermonde waarbij de overdracht van de kerk en altaar van Sint-Christiana aan het pas opgerichte kapittel van Dendermonde gebeurde door toedoen van bisschop Odo van Kamerijk. Een eerste kerk werd vermoedelijk opgericht door de Gentse Sint-Baafsabdij bij de Villa Lietbeka in de 9de eeuw. Begin 11de eeuw speelde de Sint-Baafsabdij de kerk echter kwijt aan de heren van Dendermonde.[9] De dorpskernen van Wieze en Denderbelle zouden eveneens een vroegmiddeleeuwse oorsprong hebben; dit duidt er in ieder geval op dat de regio rond het plangebied al sinds lange tijd bewoning kent.

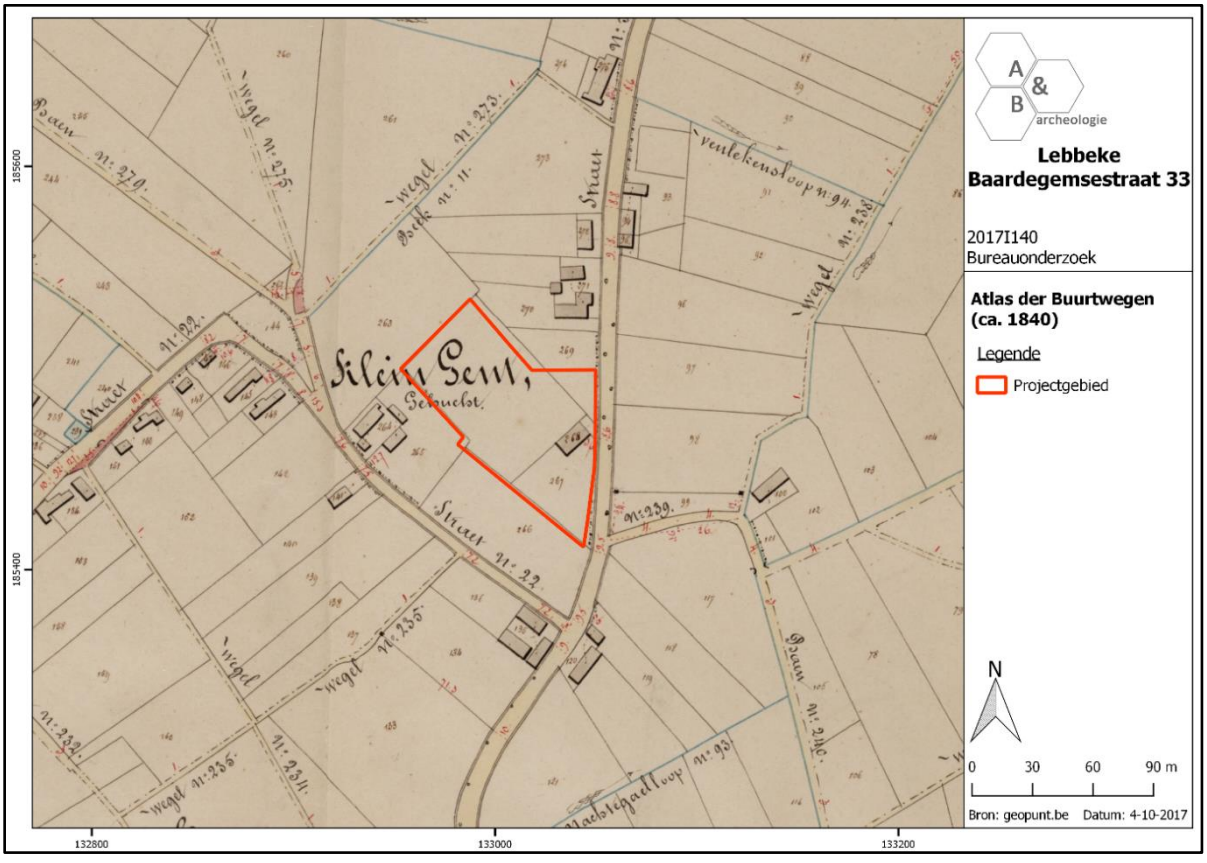
Meer specifiek voor het plangebied schieten de cartografische bronnen ter hulp, hoewel deze echter pas vanaf het eind van de 18de eeuw bruikbaar zijn. De oudste relevante kaart voor het plangebied die geraadpleegd kan worden betreft de Ferrariskaart uit ca. 1777. De Baardegemsestraat is reeds aanwezig, alsook Rooien. Een cluster huizen langsheen Rooien wordt aangeduid als de wijk 't Cleynghendt; op dat moment was het gehucht dus nog niet uitgebreid naar de Baardegemsestraat. De Heuvelstraat is niet weergegeven. De projectie van het plangebied op figuur 19 moet iets naar het westen opschuiven, net ten westen van de Baardegemsestraat. Er is geen bebouwing aanwezig op het plangebied, dat in gebruik lijkt als landbouwgrond.

Op de Atlas der Buurtwegen uit ca. 1840 verschijnt voor het eerst een gebouw op het plangebied, dit betreft de woning die recentelijk is afgebroken. De rest van het terrein is onbebouwd. Ook de Heuvelstraat wordt weergegeven. Het gehucht krijgt opnieuw de naam Klein Gent mee. Op de Poppkaart en de Vandermaelenkaart is de situatie vergelijkbaar, en ook op de topografische kaarten van eind 19de - eerste helft 20ste eeuw. Op enkele kaarten is een extra gebouw te zien binnen het plangebied, maar dit heeft te maken met de afwijking in de projectie en verbeeldt niet de reële situatie. Op de luchtfoto van 1971 krijgt de site het uitzicht zoals het tot voor kort was: een woning met groenpartij vooraan aan de straatzijde, een loods aan de westelijke zijde, en een bebost perceel - de open boomgaard - aan de achterzijde.

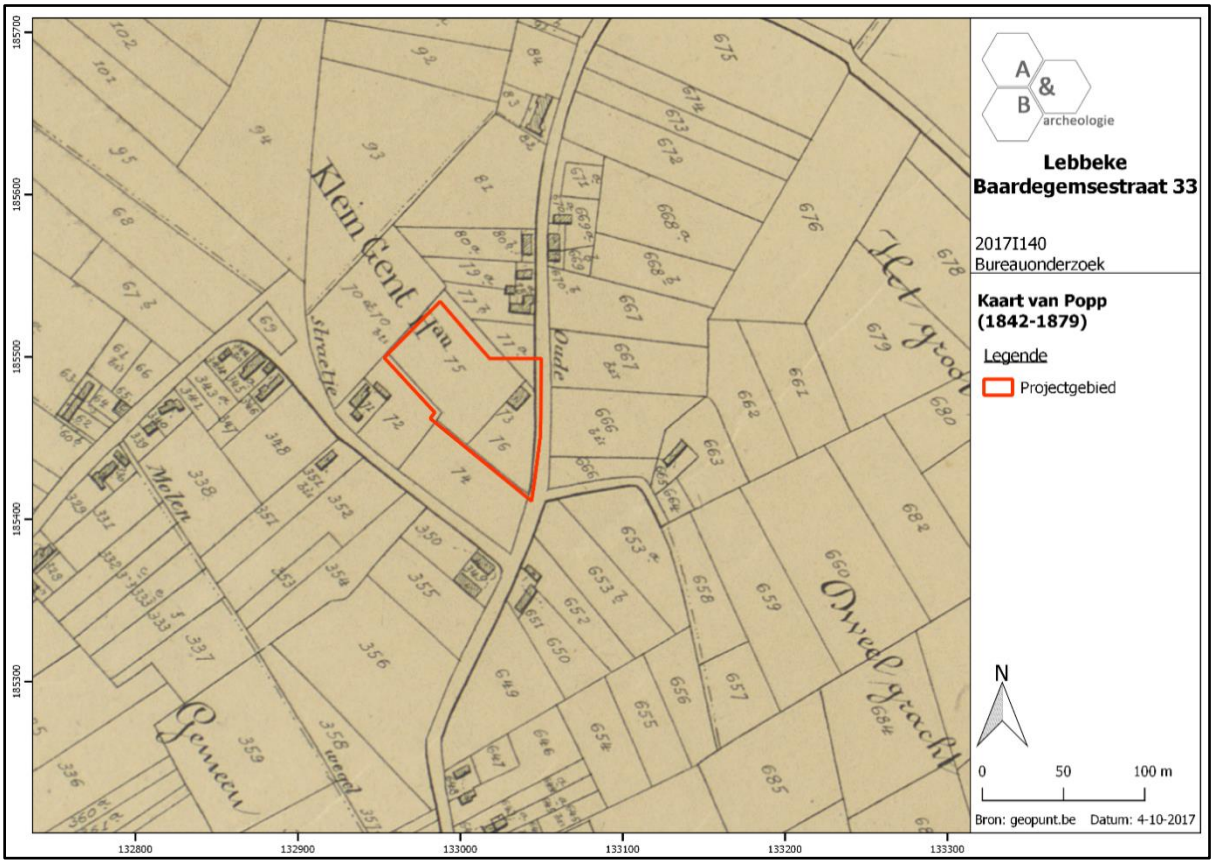
[9] Agentschap Onroerend Erfgoed 2016*: Parochiekerk Onze-Lieve-Vrouw* [online], https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/47696 (geraadpleegd op 5 oktober 2017).

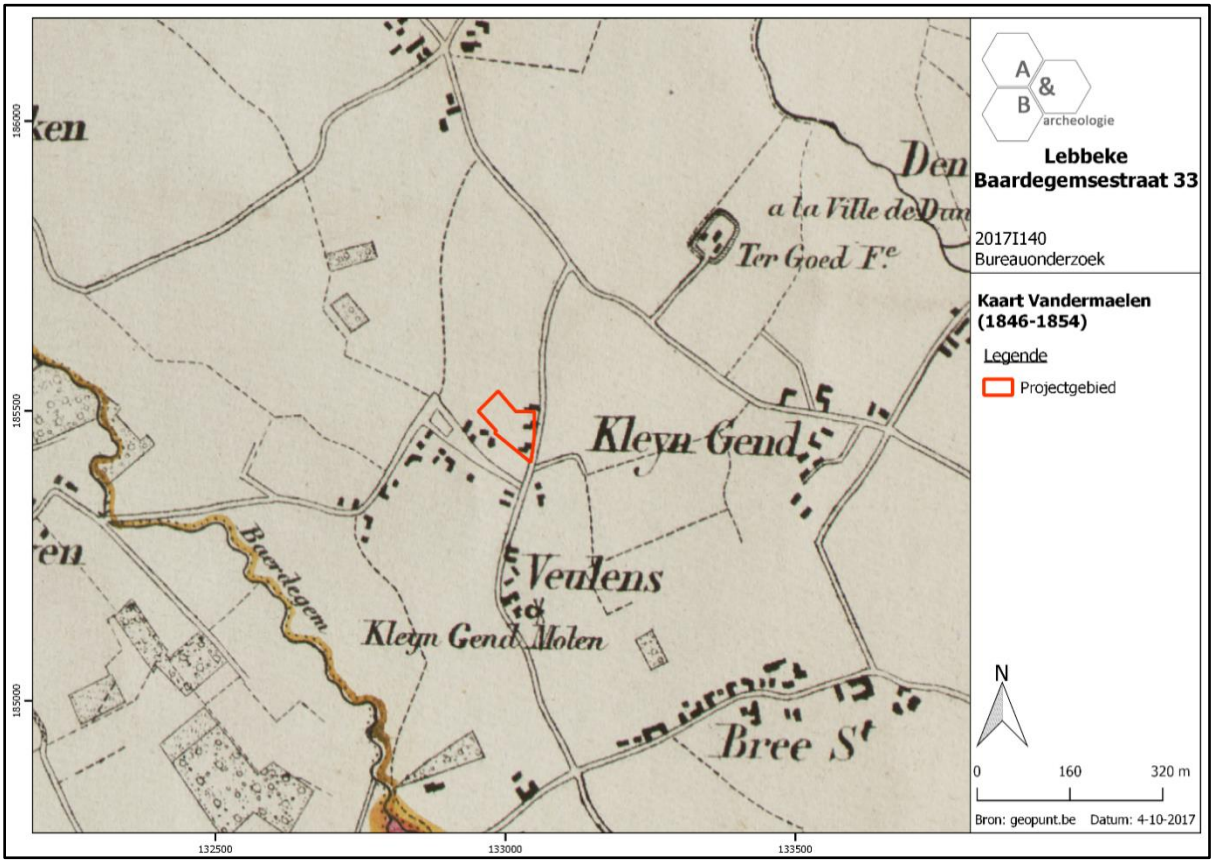
Figuur 19 Uitsnede uit de Ferrariskaart (bron: geopunt.be).

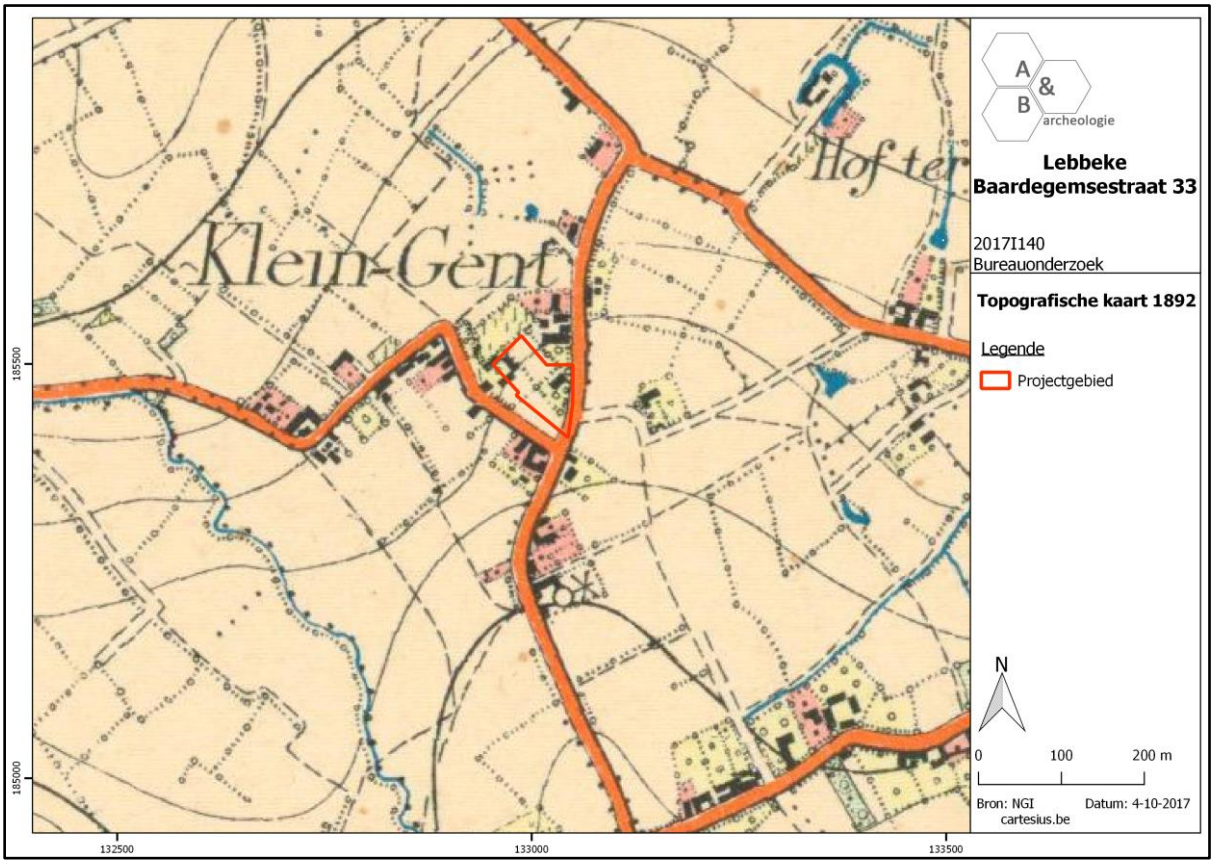
Figuur 20 Uitsnede uit de Atlas der Buurtwegen (bron: geopunt.be).

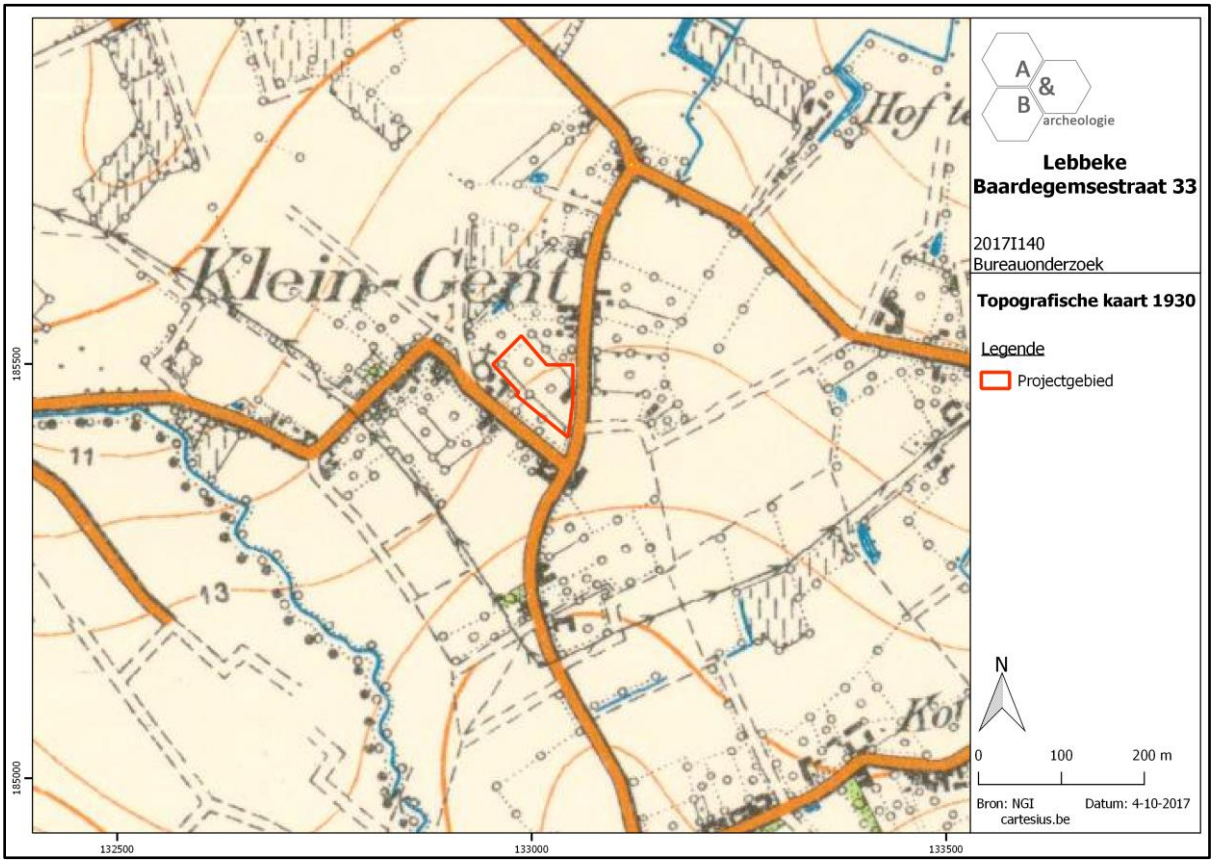
Figuur 21 Uitsnede uit de kaart van Popp (bron: geopunt.be).

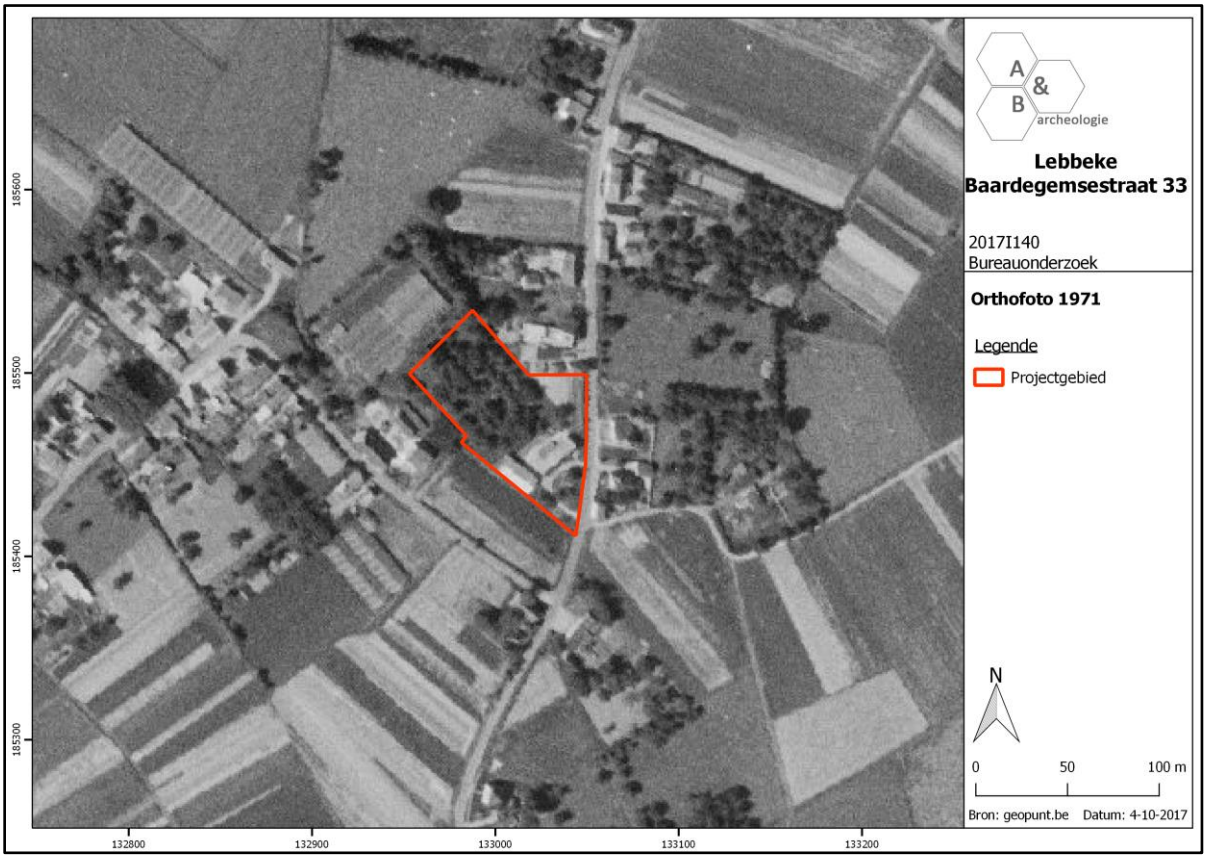
Figuur 22 Uitsnede uit de kaart van Vandermaelen (bron: geopunt.be).

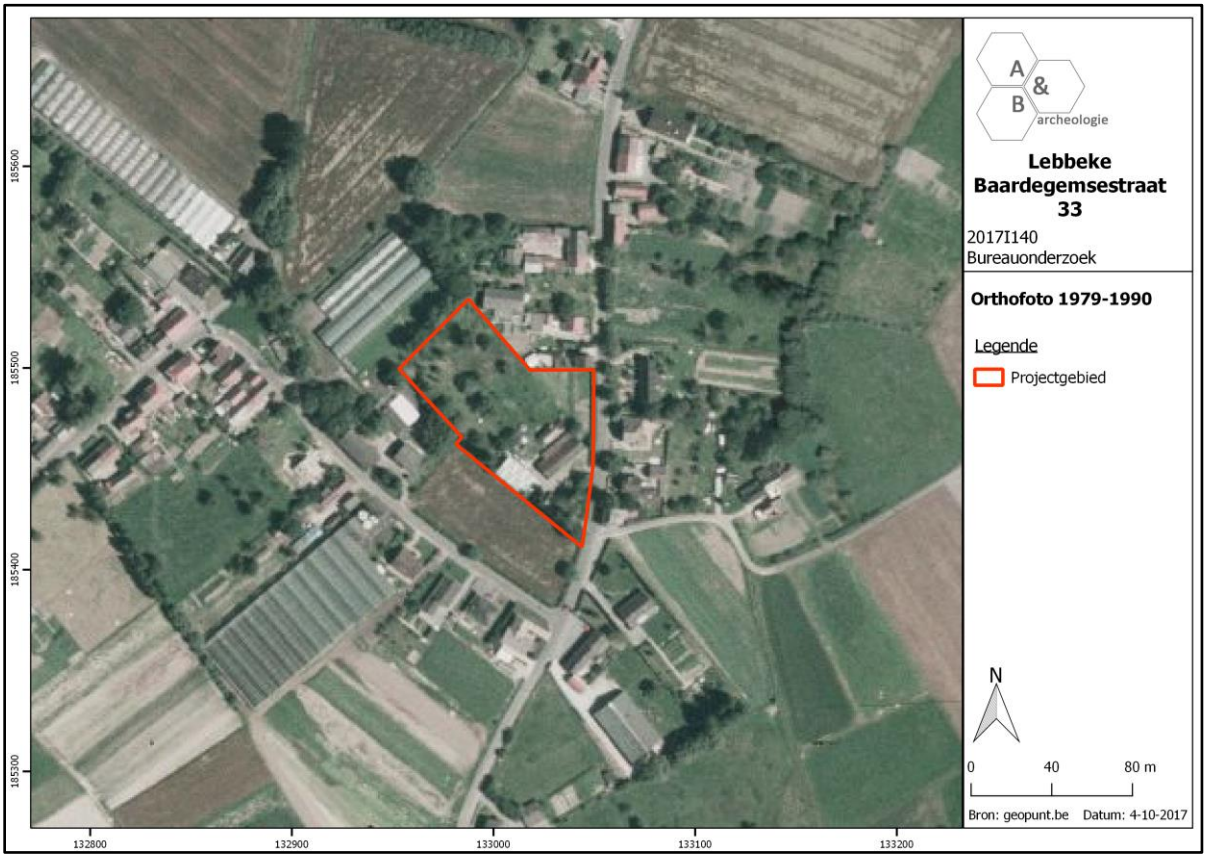
Figuur 23 Uitsnede uit de topografische kaart van 1892 (bron: cartesius.be en NGI).

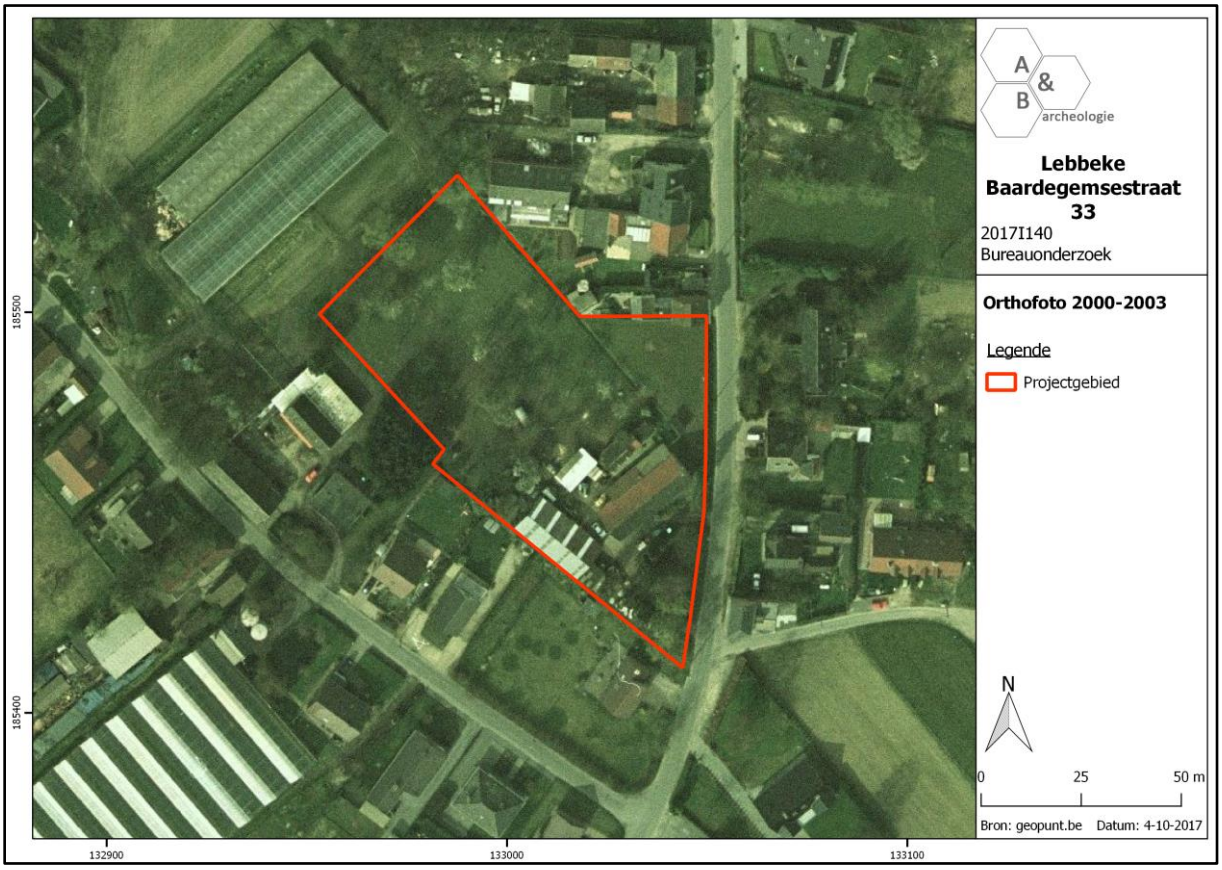
Figuur 24 Uitsnede uit de topografische kaart van 1930 (bron: cartesius.be en NGI).

Figuur 25 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 1971 (bron: geopunt.be).

Figuur 26 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 1979-1990 (bron: geopunt.be).

Figuur 27 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 2000-2003 (bron: geopunt.be).

2.5. Archeologische situering

Op de Centrale Archeologische Inventaris zijn maar een beperkt aantal sites aangegeven in de ruime omgeving van het plangebied.

- Steentijden

Een aantal steentijdvondsten worden weergegeven ten zuidwesten van het plangebied, het gaat om losse prospectievondsten die nabij Moorsel werden aangetroffen op de overgang naar de zuidelijke hogere gronden (bvb. CAI Locaties 30072, 30083, 30754).

- Metaaltijden

Op CAI Locatie 37034, op ruime afstand ten noorden van het plangebied, werd bij het ploegen op een akker een strijdhamer in basalt met doorboring gevonden, te dateren van het laat-neolithicum tot de bronstijd. CAI Locatie 1047 geeft de plek aan waar tijdens onderzoek van een lijntracé een dunne humeuze laag met sporadisch kleine handgevormde scherfjes werd aangetroffen, te dateren in de late ijzertijd (of Romeinse periode?).

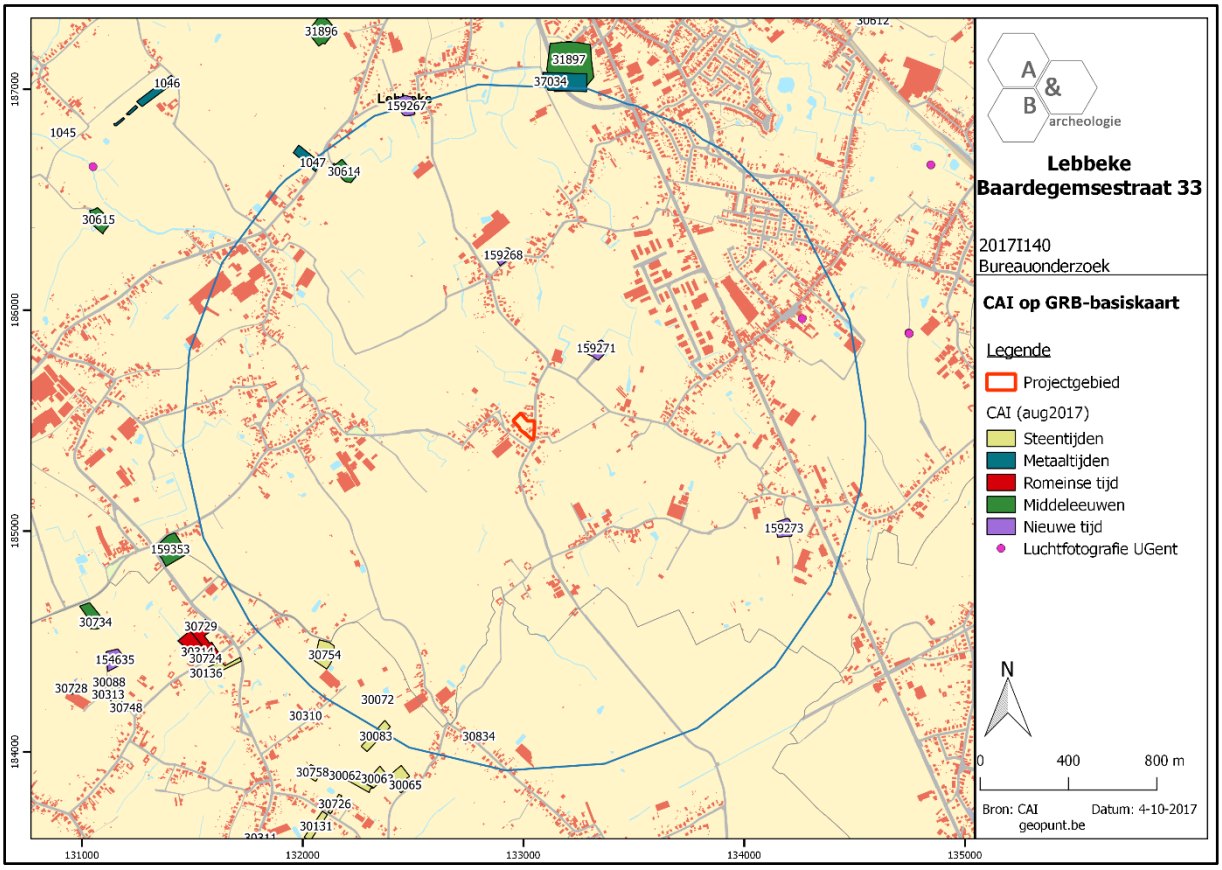
- Romeinse tijd

Bij de hoger vermelde prospecties rond Moorsel werden ook een aantal Romeinse aardewerkfragmenten gevonden, zoals op CAI Locaties 30314 en 30729.

- Middeleeuwen en nieuwe tijden

CAI Locaties 30614 en 31897 zijn laatmiddeleeuwse sites met walgracht. CAI Locaties 159267, 159268, 159271, 159273 zijn sites met walgracht die mogelijk teruggaan tot de late middeleeuwen.

Besluitend kan gesteld worden dat de omgeving van het plangebied archeologisch zo goed als ongekend is. Summiere aanwijzingen in de ruime omgeving tonen evenwel aan dat deze streek al heel lang werd gefrequenteerd, getuige daarvan zijn de prospectievondsten uit de steentijden, de metaaltijden en de Romeinse periode. In de late middeleeuwen/nieuwe tijden werden een aantal sites met walgracht aangelegd in de nabijheid. Deze summiere informatie heeft eerder te maken met het gebrek aan systematisch onderzoek in de regio, dan met het effectief ontbreken van archeologische sites. Het valt op dat er volgens de CAI in de omgeving nog geen enkel proefsleuvenonderzoek, laat staan een opgraving heeft plaatsgevonden.

Figuur 28 Uitsnede uit de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) (bron: geopunt.be en CAI).

3. Synthese

3.1. Archeologisch verwachtingspatroon

Op basis van het bureauonderzoek kan volgend verwachtingspatroon vooropgesteld worden:

- De oudste relevante kaart voor het plangebied die geraadpleegd kan worden betreft de Ferrariskaart uit ca. 1777. De Baardegemsestraat is reeds aanwezig, alsook Rooien. Er is geen bebouwing aanwezig op het plangebied, dat in gebruik lijkt als landbouwgrond. Op de Atlas der Buurtwegen uit ca. 1840 verschijnt voor het eerst een gebouw op het plangebied, dit betreft de woning die recentelijk is afgebroken. De rest van het terrein is onbebouwd. Ook de Heuvelstraat wordt weergegeven. Op de Poppkaart en de Vandermaelenkaart is de situatie vergelijkbaar, en ook op de topografische kaarten van eind 19de - eerste helft 20ste eeuw. Op de luchtfoto van 1971 krijgt de site het uitzicht zoals het tot voor kort was: een woning met groenpartij vooraan aan de straatzijde, een loods aan de westelijke zijde, en een bebost perceel - een boomgaard - aan de achterzijde. Het gehucht rond het plangebied is minstens sinds de Ferrariskaart gekend als Klein Gent. Hoe de site er uitzag voor eind 18de eeuw is niet gekend.

- De omgeving van het plangebied is archeologisch zo goed als ongekend. Summiere aanwijzingen in de ruime omgeving tonen evenwel aan dat deze streek al heel lang werd gefrequenteerd, getuige daarvan zijn de prospectievondsten uit de steentijden, de metaaltijden en de Romeinse periode. In de late middeleeuwen/nieuwe tijden werden een aantal sites met walgracht aangelegd in de nabijheid. Deze summiere informatie heeft eerder te maken met het gebrek aan systematisch onderzoek in de regio, dan met het effectief ontbreken van archeologische sites. Het valt op dat er volgens de CAI in de omgeving nog geen enkel proefsleuvenonderzoek, laat staan een opgraving heeft plaatsgevonden.

- Het plangebied is gelegen op matig droge zandleemgronden, op de overgang tussen lagere gronden in het noorden en hogere gronden in het zuiden.

- Deze gegevens tonen aan dat het projectgebied een bepaalde archeologische verwachting heeft, ondanks het ontbreken van gekende sites in de directe omgeving. De topografische ligging kan een aantrekkingspool geweest zijn voor menselijke aanwezigheid/bewoning in het verlegden. Site(s) uit de metaaltijden, Romeinse periode en/of middeleeuwen zijn gezien deze landschappelijke ligging, de bodemgesteldheid en de ruimere archeologische context zeker niet uit te sluiten. Er zijn geen specifieke aanwijzingen dat het terrein een verhoogd potentieel heeft naar steentijdsites. Ter hoogte van de woning, bijgebouwen en de vijver is het bodemarchief reeds verstoord door de bouw- en recente sloopwerken. Ook ter hoogte van de loods en de toegangsweg erheen kan een bepaalde verstoring verondersteld worden. Op de overige delen van het plangebied hebben geen gekende grootschalige en diepgaande verstoringen plaatsgevonden, waardoor kan verondersteld worden dat eventueel aanwezige archeologische sporen op die plek een goede bewaring zullen hebben.

3.2. Afweging verder vooronderzoek

Het westelijke, achterste deel van het plangebied (voorbij de 50m grens van woongebied) is gelegen in agrarisch gebied en wordt uitgesloten van de verkaveling. Hier gebeuren geen werken en zal dus ook geen verstoring van de bodem plaatsvinden. Er wordt hiermee 2175m² van de verkaveling uitgesloten, het overblijvende deel is 3650m² groot. Dit deel zal verkaveld worden in 7 loten voor halfopen bebouwing, met bijhorende voortuin-/parkeerstrook en tuinen. Er wordt geen interne wegenis aangelegd. Het bouwrijp maken van de percelen, het optrekken van de woningen, het aanleggen van nutsvoorzieningen en -leidingen en het inrichten van de tuinzones zal nefast zijn voor eventueel aanwezige archeologische sporen en sites. Op basis van het bureauonderzoek kan de aan- of afwezigheid van een archeologische site niet aangetoond worden. Hoewel de regio archeologisch niet goed gekend is, kent het plangebied wel een bepaalde archeologische verwachting.

Daartegenover moeten de bestaande verstoringen gesteld worden: ter hoogte van de woning, bijgebouwen en de vijver is het bodemarchief reeds verstoord door de bouw- en recente sloopwerken. Dit betreft een centrale zone die ca. 1/4 van het te verkavelen terrein van 3650m² inneemt (zie figuur 29). Ook ter hoogte van de loods en de toegangsweg erheen kan een bepaalde verstoring verondersteld worden. Het resultaat is dat het archeologisch bodemarchief op het plangebied op een aantal plaatsen reeds is vernield. Wat overblijft is het noordelijke deel van het terrein en enkele kleine lapjes grond tussen de verstoringen van de woning en de loods door waar mogelijk nog een goede bewaring van eventuele archeologische sporen te verwachten is.

Rekening houdend met de archeologisch verwachting (laag tot gemiddeld, maar zeker niet hoog) en met het feit dat deze verwachting voornamelijk landelijke bewoning of begraving uit het verleden betreft, die het best kan geëvalueerd worden binnen een breed ruimtelijk kader aangezien dergelijke sites zich meestal over grotere gebieden uitstrekken, dan wordt op basis van de eerder beperkte omvang en de versnipperde ligging van de onverstoorde zones geen verder vooronderzoek geadviseerd. Als er een site aanwezig zou zijn, dan zou deze maar deels worden aangesneden en zou het onderzoek ervan meer vragen oproepen dan beantwoorden. De kosten-baten analyse zou in dit geval negatief uitdraaien. Om die reden wordt er, ondanks het eventuele archeologische potentieel, geen verder onderzoek geadviseerd.

Figuur 29 Reeds verstoorde zones aangeduid in het rood op het verkavelingsplan (bron: initiatiefnemer).

3.3. Beantwoording onderzoeksvragen

- Zijn er archeologische of historische gegevens gekend over de site?

De oudste relevante kaart voor het plangebied die geraadpleegd kan worden betreft de Ferrariskaart uit ca. 1777. De Baardegemsestraat is reeds aanwezig, alsook Rooien. Er is geen bebouwing aanwezig op het plangebied, dat in gebruik lijkt als landbouwgrond. Op de Atlas der Buurtwegen uit ca. 1840 verschijnt voor het eerst een gebouw op het plangebied, dit betreft de woning die recentelijk is afgebroken. De rest van het terrein is onbebouwd. Ook de Heuvelstraat wordt weergegeven. Op de Poppkaart en de Vandermaelenkaart is de situatie vergelijkbaar, en ook op de topografische kaarten van eind 19de - eerste helft 20ste eeuw. Op de luchtfoto van 1971 krijgt de site het uitzicht zoals het tot voor kort was: een woning met groenpartij vooraan aan de straatzijde, een loods aan de westelijke zijde, en een bebost perceel - een boomgaard - aan de achterzijde. Het gehucht rond het plangebied is minstens sinds de Ferrariskaart gekend als Klein Gent. Hoe de site er uitzag voor eind 18de eeuw is niet gekend. Archeologische gegevens over het terrein zijn niet gekend.

- Zijn er gegevens gekend dat de bodem (deels) verstoord is?

ter hoogte van de woning, bijgebouwen en de vijver is het bodemarchief reeds verstoord door de bouw- en recente sloopwerken. Dit betreft een centrale zone die ca. 1/4 van het te verkavelen terrein van 3650m² inneemt. Ook ter hoogte van de loods en de toegangsweg erheen kan een bepaalde verstoring verondersteld worden. Het resultaat is dat het archeologisch bodemarchief op het plangebied op een aantal plaatsen reeds is vernield. Wat overblijft is het noordelijke deel van het terrein en enkele kleine lapjes grond tussen de verstoringen van de woning en de loods door waar mogelijk nog een goede bewaring van eventuele archeologische sporen te verwachten is.

- Zijn er landschappelijke factoren die invloed kunnen hebben op de gaafheid van eventuele archeologische sporen?

Neen.

- Wat is de impact van de geplande werken op het bodemarchief?

Het westelijke, achterste deel van het plangebied (voorbij de 50m grens van woongebied) is gelegen in agrarisch gebied en wordt uitgesloten van de verkaveling. Hier gebeuren geen werken en zal dus ook geen verstoring van de bodem plaatsvinden. Er wordt hiermee 2175m² van de verkaveling uitgesloten, het overblijvende deel is 3650m² groot. Dit deel zal verkaveld worden in 7 loten voor halfopen bebouwing, met bijhorende voortuin-/parkeerstrook en tuinen. Er wordt geen interne wegenis aangelegd. Het bouwrijp maken van de percelen, het optrekken van de woningen, het aanleggen van nutsvoorzieningen en -leidingen en het inrichten van de tuinzones zal nefast zijn voor eventueel aanwezige archeologische sporen en sites.

- Is er een archeologische site aanwezig? Zo ja, wat zijn de karakteristieken en de bewaringstoestand ervan? Wat is de relatie met het landschap? Welke waarde heeft de site?

De aan- of afwezigheid van een archeologische site kan niet vastgesteld worden op basis van het bureauonderzoek.

- Wat is de te volgen strategie tijdens een eventueel verder onderzoek en welke bijkomende onderzoeksvragen moeten daarbij beantwoord worden?

Niet van toepassing.

4. Samenvatting

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een geplande aanvraag voor een verkavelingsvergunning te Lebbeke Baardegemsestraat 33 (provincie Oost-Vlaanderen), waarbij de totale oppervlakte van de betrokken percelen 3000m² of meer bedraagt, dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog.

Het terrein, 5825m² groot, bevindt zich ten westen van de Baardegemsestraat te Lebbeke en heeft een onregelmatige, noordwest-zuidoost georiënteerde vorm. Centraal op het terrein was tot voor kort een woning met enkele aanbouwen aanwezig, deze gebouwen zijn op heden echter afgebroken. Een groot deel van de woning was onderkelderd, naast de woningen bevonden zich enkele beerputten en nutsleidingen. Tussen de woning en de straat was een vijver aanwezig, deze is opgevuld. Ook enkele bomen, wat struiken, een omheining en verharding rond het gebouw zijn recent verwijderd. De kelders, de beerputten en vijver hebben er voor gezorgd dat het bodemarchief op het centrale voorste deel van het plangebied reeds grotendeels verstoord was. Bij de recente sloop- en opbraakwerken zijn er door uitbraak van funderingen, kelders, putten en nutsleidingen bijkomende verstoringen veroorzaakt. Er kan verondersteld worden dat het bodemarchief ter hoogte van de voormalige woning en de bijgebouwen hierdoor volledig verstoord is. Tegen de zuidelijke perceelsgrens is een niet-onderkelderde loods aanwezig, te bereiken via een toegang vanuit de Baardegemsestraat. Bij de aanleg van de weg en de bouw van de loods werd de bodem 30 à 40cm diep afgegraven, waarna er baksteenpuin met daarop een kiezelverharding (voor de toegang) of beton (voor de vloer in de loods) is aangelegd. De pilaren van loods zijn dieper gefundeerd, daarna werd er beton omheen gestort. Ter hoogte van de loods en de toegangsweg kan dus ook een bepaalde verstoring van het terrein verwacht worden. De rest van het terrein wordt op vandaag ingenomen door grasland aan de straatzijde in het noordoosten en een open boomgaard aan de achterzijde, in het westen. De boomgaard betreft een oude, omheinde hoogstamboomgaard, met oude variëteiten fruitbomen.

De oudste relevante kaart voor het plangebied die geraadpleegd kan worden betreft de Ferrariskaart uit ca. 1777. De Baardegemsestraat is reeds aanwezig, alsook Rooien. Er is geen bebouwing aanwezig op het plangebied, dat in gebruik lijkt als landbouwgrond. Op de Atlas der Buurtwegen uit ca. 1840 verschijnt voor het eerst een gebouw op het plangebied, dit betreft de woning die recentelijk is afgebroken. De rest van het terrein is onbebouwd. Ook de Heuvelstraat wordt weergegeven. Op de Poppkaart en de Vandermaelenkaart is de situatie vergelijkbaar, en ook op de topografische kaarten van eind 19de - eerste helft 20ste eeuw. Op de luchtfoto van 1971 krijgt de site het uitzicht zoals het tot voor kort was: een woning met groenpartij vooraan aan de straatzijde, een loods aan de westelijke zijde, en een bebost perceel - een boomgaard - aan de achterzijde. Het gehucht rond het plangebied is minstens sinds de Ferrariskaart gekend als Klein Gent. Hoe de site er uitzag voor eind 18de eeuw is niet gekend. De omgeving van het plangebied is archeologisch zo goed als ongekend. Summiere aanwijzingen in de ruime omgeving tonen evenwel aan dat deze streek al heel lang werd gefrequenteerd, getuige daarvan zijn de prospectievondsten uit de steentijden, de metaaltijden en de Romeinse periode. In de late middeleeuwen/nieuwe tijden werden een aantal sites met walgracht aangelegd in de nabijheid. Deze summiere informatie heeft eerder te maken met het gebrek aan

systematisch onderzoek in de regio, dan met het effectief ontbreken van archeologische sites. Het valt op dat er volgens de CAI in de omgeving nog geen enkel proefsleuvenonderzoek, laat staan een opgraving heeft plaatsgevonden. Het plangebied is gelegen op matig droge zandleemgronden, op de overgang tussen lagere gronden in het noorden en hogere gronden in het zuiden. Deze gegevens tonen aan dat het projectgebied een bepaalde archeologische verwachting heeft, ondanks het ontbreken van gekende sites in de directe omgeving. De topografische ligging kan een aantrekkingspool geweest zijn voor menselijke aanwezigheid/bewoning in het verlegden. Site(s) uit de metaaltijden, Romeinse periode en/of middeleeuwen zijn gezien deze landschappelijke ligging, de bodemgesteldheid en de ruimere archeologische context zeker niet uit te sluiten. Er zijn geen specifieke aanwijzingen dat het terrein een verhoogd potentieel heeft naar steentijdsites. Ter hoogte van de woning, bijgebouwen en de vijver is het bodemarchief reeds verstoord door de bouw- en recente sloopwerken. Ook ter hoogte van de loods en de toegangsweg erheen kan een bepaalde verstoring verondersteld worden. Op de overige delen van het plangebied hebben geen gekende grootschalige en diepgaande verstoringen plaatsgevonden, waardoor kan verondersteld worden dat eventueel aanwezige archeologische sporen op die plek een goede bewaring zullen hebben.

Het westelijke, achterste deel van het plangebied (voorbij de 50m grens van woongebied) is gelegen in agrarisch gebied en wordt uitgesloten van de verkaveling. Hier gebeuren geen werken en zal dus ook geen verstoring van de bodem plaatsvinden. Er wordt hiermee 2175m² van de verkaveling uitgesloten, het overblijvende deel is 3650m² groot. Dit deel zal verkaveld worden in 7 loten voor halfopen bebouwing, met bijhorende voortuin-/parkeerstrook en tuinen. Er wordt geen interne wegenis aangelegd. Het bouwrijp maken van de percelen, het optrekken van de woningen, het aanleggen van nutsvoorzieningen en -leidingen en het inrichten van de tuinzones zal nefast zijn voor eventueel aanwezige archeologische sporen en sites. Op basis van het bureauonderzoek kan de aan- of afwezigheid van een archeologische site niet aangetoond worden. Hoewel de regio archeologisch niet goed gekend is, kent het plangebied wel een bepaalde archeologische verwachting.

Daartegenover moeten de bestaande verstoringen gesteld worden: ter hoogte van de woning, bijgebouwen en de vijver is het bodemarchief reeds verstoord door de bouw- en recente sloopwerken. Dit betreft een centrale zone die ca. 1/4 van het te verkavelen terrein van 3650m² inneemt. Ook ter hoogte van de loods en de toegangsweg erheen kan een bepaalde verstoring verondersteld worden. Het resultaat is dat het archeologisch bodemarchief op het plangebied op een aantal plaatsen reeds is vernield. Wat overblijft is het noordelijke deel van het terrein en enkele kleine lapjes grond tussen de verstoringen van de woning en de loods door waar mogelijk nog een goede bewaring van eventuele archeologische sporen te verwachten is.

Rekening houdend met de archeologisch verwachting (laag tot gemiddeld, maar zeker niet hoog) en met het feit dat deze verwachting voornamelijk landelijke bewoning of begraving uit het verleden betreft, die het best kan geëvalueerd worden binnen een breed ruimtelijk kader aangezien dergelijke sites zich meestal over grotere gebieden uitstrekken, dan wordt op basis van de eerder beperkte omvang en de versnipperde ligging van de onverstoorde zones geen verder vooronderzoek geadviseerd. Als er een site aanwezig zou zijn, dan zou deze maar deels worden aangesneden en zou het onderzoek ervan meer vragen oproepen dan beantwoorden. De kosten-baten analyse zou in dit geval negatief uitdraaien. Om die reden wordt er, ondanks het eventuele archeologische potentieel, geen verder onderzoek geadviseerd.

5. Bibliografie

- https://inventaris.onroerenderfgoed.be
- https://cai.onroerenderfgoed.be/
- http://www.geopunt.be/kaart
- http://www.cartesius.be/CartesiusPortal/
- http://ccff02.minfin.fgov.be/cadgisweb/
- http://www.ngi.be/topomapviewer/

6. Bijlages

- Figurenlijst

Figuur 1 Gedetailleerde luchtfoto van het plangebied uit het laatste kwart van de 20ste eeuw. De woning met bijgebouwen, de vijver, de loods en de boomgaard zijn duidelijk zichtbaar (bron: initiatiefnemer). 8
Figuur 2 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 2016. De woning is nog niet afgebroken. Ten opzichte van de vorige luchtfoto is er achteraan de woning een bijgebouw bijgekomen (bron: geopunt.be). 8
Figuur 3 Uitbraak van één van de kelders onder de woning (bron: initiatiefnemer). 9
Figuur 4 Beeld vanuit het zuidoosten op de nog aanwezige loods (bron: initiatiefnemer). 9
Figuur 5 Beeld vanuit het noordoosten op de loods, het grasland waar voorheen centraal de woning stond en de achterliggende boomgaard (bron: initiatiefnemer). 10
Figuur 6 Foto van oktober 2017, zicht op het centrale gedeelte waar tot voor kort de woning en de bijgebouwen stonden. 10
Figuur 7 Verkavelingsplan (bron: initiatiefnemer). 12
Figuur 8 Zicht op de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI). 13
Figuur 9 Detailopname van de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI). 14
Figuur 10 Zicht op het kadasterplan met afbakening van het volledige plangebied (bron: geopunt.be). 14
Figuur 11 Zicht op de bodemgebruikskaart met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be). 15
Figuur 12 Zicht op het Digitaal Hoogtemodel (bron: geopunt.be). 16
Figuur 13 Zicht op het Digitaal Hoogtemodel, meer in detail (bron: geopunt.be). 16
Figuur 14 Zicht op de Potentiële bodemerosiekaart (bron: geopunt.be). 17
Figuur 15 Zicht op de bodemkaart (bron: DOV). 18
Figuur 16 Uitsnede uit de Tertiair Geologische Kaart (bron: geopunt.be). 18
Figuur 17 Uitsnede uit de Quartair Geologische Kaart (bron: geopunt.be). 19
Figuur 18 Uitleg bij de Quartair Geologische Kaart (bron: geopunt.be). 19
Figuur 19 Uitsnede uit de Ferrariskaart (bron: geopunt.be). 21
Figuur 20 Uitsnede uit de Atlas der Buurtwegen (bron: geopunt.be). 21
Figuur 21 Uitsnede uit de kaart van Popp (bron: geopunt.be). 22
Figuur 22 Uitsnede uit de kaart van Vandermaelen (bron: geopunt.be). 22
Figuur 23 Uitsnede uit de topografische kaart van 1892 (bron: cartesius.be en NGI). 23
Figuur 24 Uitsnede uit de topografische kaart van 1930 (bron: cartesius.be en NGI). 23
Figuur 25 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 1971 (bron: geopunt.be). 24
Figuur 26 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 1979-1990 (bron: geopunt.be). 24
Figuur 27 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 2000-2003 (bron: geopunt.be). 25
Figuur 28 Uitsnede uit de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) (bron: geopunt.be en CAI). 27
Figuur 29 Reeds verstoorde zones aangeduid in het rood op het verkavelingsplan (bron: initiatiefnemer). 30
Bijlage: Verkavelingsplannen (bron: initiatiefnemer)

bestaande toestand 1/500 op A3

NOORD

Rooien

71G

70W

71F

74L

74K

74M

47.2

49.2

gemene gracht

uit de verkaveling gesloten

20.2

21.6

78D

50 meter grens woongebied

25.2

77R

loods

3650m²

58.9

76A

77P

33.1

77D

339

bestaande straatgrens na grondafstand

50.0

37.5

11.7

Baardegemsestraat

Heuvelstraat

34

32

30

28

26b

29

31

7-8-9-10

bestaande straatgrens na grondafstand

○ A	omtrekspunt in coördinaten
○ a	hulppunt in coördinaten
12.34	omtreksmaat
12.34	hulpmaat
	grens
	draadafsluiting (meetzijde)
	betonplaten (meetzijde)
	muur
	haag
	talud
	gracht
	overwelfde gracht
	maatlijn
	indicatieve ligging
	rooilijn
	as
	gebouw
	wegverharding
	greppel / boordsteen
	water
720 A	kadastraal nummer
	zelfde kadastraal perceel
	te voegen bij
	nieuwe / bestaande paal
	deksel
	verlichtingspaal
	waterslikker

10.1 hoogtecijfer terrein
10.1 hoogtecijfer profiel
10.1 hoogtecijfer dorpel
fotopunt

definitieve maatgeving volgt op de opmetingsplannen

nieuwe toestand 1/1000
benaderde figuratieve inplanting

ontwerp 1/300 op A3

NOORD

uit de verkaveling gesloten

gemene gracht

A	omtrekspunt in coördinaten
a	hulppunt in coördinaten
12.34	omtreksmaat
12.34	hulpmaat
	grens
	draadafsluiting (meetzijde)
	betonplaten (meetzijde)
	muur
	haag
	talud
	gracht
	overwelfde gracht
	maatlijn
	indicatieve ligging
	rooilijn
	as
	gebouw
	wegverharding
	greppel / boordsteen
	water
720 A	kadastraal nummer
	zelfde kadastraal perceel
	te voegen bij
	nieuwe / bestaande paal
	deksel
	verlichtingspaal
	waterslikker

	gelijkvloers
	verdieping
	voortuin
	zijstrook
	tuin

lot 1 580m²
lot 2 505m²
lot 3 515m²
lot 4 525m²
lot 5 535m²
lot 6 585m²
lot 7 320m²

8.4 28.7 27.6 28.3 25.6 18.1

3.0 4.5 6.8 7.6

12.0 6.75 3.0 5.0 6.00 10.0

73m²

11.58

33a 29 31 34 32 30

bestaande straatgrens na grondafstand

bestaande straatgrens na grondafstand

Heuvelstraat

Baardegemsestraat

6.0 4.6 4.7 5.1 6.0

345.be

© Stefan Rovyts LAND40758

de oppervlakten zijn naar beneden afgeronden